

DE PACE
Inter Evangelicos procuranda
SENTENTIÆ
QVATVOR:

Quarum tres } Tho. D V N E L M E N S I.
a Reverendis } 10. S A R I S B U R I E N S I.
DOMINIS } 10. E X O N I E N S I.
Episcopis }

*Vltima ab eximijs quibusdam in
Gallia Theologi conscripta est.*

Traditæ pridem fuerunt JOHANNI
D Y R Å O Scoto viro docto ac prudenti
qui in opere hoc pijsimo jam per
aliquot annos non infelicitè
desudavit.

*Produnt vero Hæ (presertim tres
priores) istis Amstelodami antea editis
non paulo pulchriores, utpote quæ ab
Autoribus revisæ sunt, nec non proprijs
ipsorum manibus tum aucta tum
emendatæ.*

*Accessit Syllabus brevis Eorum qui de hoc
Argumento antebac scripserunt.*

L O N D I N I,
Per G. M. pro GVALTERO HAMMOND.
MDCXXXVIII.

D. Ambrosius Lib. 10. de
Trinit.

IN simplicitate fides est, in
fide iustitia est, in confes-
sione pietas est; non per difficiles
nos **D E V S** ad beatam vitam
questiones vocat, non multipli-
ci eloquentis facundia genere
solicitat; in absoluto nobis ac
facili est aternitas, **J E S U M**
suscitatum a mortuis per **D E -**
V M credere, & ipsum esse
D O M I N U M confiteri.

DE PACE
ECCLESIASTICA
SENTENTIA

admodum Reverendi

DN. THOMÆ MORTONI
Episcopi Dunelmensis.

Salutem in Christo Iesu.

ICI vix potest
(vir Eximie)
quanta lætitia
pagellæ tuæ
nuper ad me
datæ animum perfuderint,

A 3 prout

prout intellexi nonnullam
spem jam affulſiſſe cum
Auguſtanæ Confeſſionis
Profeſſoribus Germanis ve-
ram & Germanam fraterni-
tatem conciliandi. Nam
cum dulce ſit nomen pacis,
tum verò res ipſa multò ju-
cundiffima, præſertim reli-
gioſa ſi ſit; quæ profectò
veras omnes in ſe unitates
complexa eſt. Non poſſum
igitur non gratulari tibi (mi
Duræ) eam quam ſuſtines
provinciam & *περυμνην*
procul dubio Apoſtolicam;
uſque adeò ſemper fælicem,
ut nunquam fruſtra eſſe po-
tuerit: quia aut ad Audi-
entis ſalutem proficere, ſi re-
cipiatur,

cipiatur, aut si respuatur, in Offerentis sinum redire rursus ac redundare certum est. Verum enim verò, duo video abs te posita Controversiarum capita, quæ obstare videntur, quo minus in unum Ecclesiæ corpus brevi coalescamus: quorum prius ad Eucharistiam spectat, alterum Prædestinationis mysterijs involvitur. In quibus componendis, quod iudicium meum deposcis, mihi sanè præposterum videtur: potius peritos medicos imitandos esse duxi, qui nonnunquam contraria curant contrarijs: perinde & nos, quoniam opinionum

diffidia animorum odia generarunt, prius charitatis glutine aduersantium voluntates & affectus unire necesse est, ut eorum in controvertendo astus, & opinionum hiantes scissuras facilius refarcire possimus. Cui ego officio deesse nec possum nec debeo. Quæ verò à me ad utramque Controversiam dicentur, tribus verbis perstringere mihi liceat: videlicet rationem ineundæ Concordiæ cum ingenijs pacis studiosis facilem: cum rigidioribus possibilem, cum utrisque perquam necessariam esse. Facilitatem satis arguit, & planè demonstrat

ea

ea quæ olim intercedebat
amicitia inter utriusque sen-
tentia Professores, quamvis
gliscente tunc judiciorum
discrepantia. Res hæc mag-
ni momenti est, nec igitur
exemplis utendum est ob-
scurorum virorum, sed co-
rum qui fuerunt ex utraque
parte omni exceptione ma-
jores. Itaque consulant illi,
si placet, suum Lutherum,
Melanchthonem, Jac. An-
dream, Brentium, nos Cal-
vinum nostrum, Bucerum,
Pet. Martyrem & Zanchium
in medium proferemus ;
qui singuli in Ecclesia
CHRISTI, veluti primæ
magnitudinis lumina fulse-
runt.

A. 5 Primo

Primo in loco de Lutherò exstant egregia Calvinì elogia, etiam tum cum Lutherus in nostros omnes, in causâ Sacramentaria, atrociter invehebatur, & ad par pari referendum graviter irritabat: quorum iras tum effervescentes, ne ebullirent, miro artificio repressit. Calvinus: sed hæc cupio vobis (inquit) in mentem venire, primum quantus vir sit Lutherus, & quantis dotibus excellens, quantâ animi fortitudine & constantia, quanta dexteritate, quanta Doctrinæ efficacîâ, hætenus ad profligandum Antichristi regnum, & simul

Calvin.
Epist.
57. Bul.
lingero.

“mul propugnandam salu-
“tis doctrinam incubuerit.
“Sæpe dicere solitus sum,
“etiãsi milliès me Diabo-
“lum vocaret, me tamen
“hoc illi honoris habitu-
“rum, ut insignem D E I
“servum agnoscam. Hæc
Calvinus tam pacatè, tam
placidè, tamque indulgen-
ter, ut jam non homo sed
ipsa humanitas loqui videat-
tur. Paulò post Argumen-
tum Apostolicum nostris
veluti frænum in os injece-
rat, ne nimium excandescen-
tes, in rixas erumperent. No-
strum tamen est (inquit) sic
reprehendere, si quid est in
eo mali, ut præclaris illis
donis

donis aliquid concedamus;
ne igitur nobis eveniat, quod
denunciat Paulus, (ut invi-
cem mordendo nos & lace-
rando consumamur) etiam si
ille nos provocaverit, absti-
nendum potius à certamine,
quam ut communi Ecclesiæ
jactura vulnus augeamus.
Ipsus autem Lutherus quid?
an præjudicio correptus
ita prorsus efferbuit, ut om-
nem cum nostris societatem
fastidiret? Imò ne cum
Calvino quidem amicitia-
m inire detrectabat, cum
tamen eum noverat causæ
nostræ sacramentariæ asser-
torem strenuissimum fuisse.
Ipsus, si lubet, loquatur Cal-
vinus:

vinus: Quanquam Lutherus me (inquit) privatim adeò sibi hostem noluit, ut meæ sententiæ non ignarus, propria tamen manu gravatus non sit me reverenter salutare (nam Westphali improbitas hucusque me ineptire cogit, ut verbo quo ille usus est, referam.) post cum Marpurgi dimidia conciliatio facta esset, nec ab eo conventu digressum, affirmat eodem quo ante loco Oecolampadium & Zvvinglium habuisse, quos illic fratrum loco sibi posthac fore sanctè pollicitus fuerat. Secundò quanta Melanchthoni, Jac. Andreæ & Brentio intercessit

*Calvin.
tract. 2.
defens.
de sa-
cram.
cœna.*

*Melächthon
Calvino
inter Epistolae
Calvini
187.*

cessit cum nostris, quamque religiosa necessitudo, mutuæ eorum salutationes ceu amicitiae symbola, locupletissimi testes esse possunt. Melanchthon ad Calvinum sic Epistolam exorditur: Reverende & Christiane frater, non despero nos esse collocuturos. & deinde concludens: Oro filium DEI DOMINUM nostrum IESUM CHRISTUM custodem Ecclesiae suæ, ut te & nos omnes gubernet. Bene vale charissime frater. Præterea noster Sturmius quod observabat de Melanchthone & alijs, minimè nos celabit. Quasi Philippus Melanchthon

thon (inquit) sententiam suam (nempe de re sacramentaria) non communicaverit cum Petro Martyre, post, cum alijs multis, cumque illis amicitiam perpetuam coluerit. Deinde Jac. And. & Brentius sententiæ Lutheri de Sacramento Eucharistiæ unanimiter adhæserunt, de quibus tamen Calvinus: Non parum gratæ fuerunt, eximie vir, & ex animo colende frater, (Jac. Andream alloquitur) quod inter infaustas tristesque dimicationes, quibus invitus exerceor, eodem semper te erga me animo esse testantur, deinde, tuam ego animi mo-

Johan. Sturm. Epi. ad Princ. Freder. inter Calvin. Epist. 304.

Calvin. Ep. 340. Jacob. Andrea & Epist. 32. Farello.

moderationem exosculor & laudo. Vale ornatissime vir, & mihi observande frater. Dn. Brentio salutem plurimam opto. DOMINVS fælici spiritu te regere, virtute fulcire, & benedictionibus augere pergat. Et rursus alibi : Brentius te salutat. Sic inter illos agebatur ; quidni & nos mansuetudinem induentes, istorum heroum vestigijs insistamus ? Illine ut meras charites exspirarent, nos autem ut flammās & furias exhalemus ? Absit. Thesin primam absolvimus, secundam aggredimur.

Thesis

*Thesis secunda. Viam omnem
non penitus interclusam no-
bis esse vel ad animos rigidos
& planè exulceratos com-
ponendos.*

LIceat mihi usurpare illud
Aristotelicum in scholis
sæpe decantatum, sed sensu
aliquantulum diverso. Quæ
conveniunt in eodem Ter-
tio, inter se conveniunt.
Similiter apud me statuo;
quamvis in causa Eucharis-
tica opinionibus plurimum
distracti simus, extare ta-
men adhuc communia quæ-
dam

dam Principia & quasi
κερτήρια, ex quibus quivis
non præjudicio occæcatus
assertionem possit elicere :
unum est, *αὐτόματος* Scrip-
turarum authoritas, secun-
dum antiquitatis lumen sanè
meridianum, de quibus non
est hic differendi locus.
Illa vero tria minimè sunt
prætermittenda, quæ sunt
ab adversantium ipsorum
quasi sinu deprompta. A
primo eorum auspicabi-
mur. Confessio Augustana
apud Doctissimos Theôlo-
gos Saxonicos instar Oracu-
li haberi solet, jam si nostra-
rum partium homines cum
illa consenserint, equidem
non

non video quid magis ad
 confociationem mutuam
 constituendam facere possit:
 Certè quidem habent illi in
 hac parte sibi consentientem
 Calvinum. Ego si quis alius,
 inquit, veram & sinceram
 consensionem expeto, quam
 modò D E V S ipse verbo
 suo sanciat: nec verò con-
 fessionem Augustanam re-
 pudio, cui pridem sciens ac
 lubens subscripsi, sicuti eum
 autor ipse interpretatus est.
 Rursus in confessione (in-
 quit) qualis Ratisbonæ edita
 fuit, dico nullum verbum
 existare, quod doctrinæ no-
 stræ contrarium est: & si
 qua ambiguitas in sensu in-
 cidat,

*Calvinus
 Ep. 236.
 Marti-
 no Scar-
 ligio
 Eccles.
 Ratisb.
 Pastori.*

*Calvin.
 opusc.
 tract.
 defens.
 2. de sa-
 cram.
 cana.*

cidat, nullum magis idoneum
 esse interpretem quam auto-
 rem ipsum, cui id honoris
 pro suo merito facile pij om-
 nes & eruditi deferunt. Hæc
 ille. Nec illi comites defunt,
 qui sunt ejusdem cum eo
 sententiæ in causa Eucharis-
 tica. Joh. Sturmius: ^a Ego
 certè in eorum numero sum
 (inquit) qui de participatio-
 ne corporis & sanguinis Dn.
 J E S U C H R I S T I con-
 fessionem Augustanam ap-
 probant. Hieron. Zanchius
 calculum suum adjicere ge-
 stit. ^b Profiteor (inquit)
 quoties contigit, ut de arti-
 culo hoc aliquid dicerem,
 me semper continui inter
 hæc

^a Epist.
 Sturmi
 ad Frid.
 Princ.
 inter
 Epist.
 Calvini
 304.

^b Zäch.
 Misell.
 tract.
 de cana
 Domini
 confess.
 ad Ma-
 gistrat.

hæc tria capitula: quorum
primum est; in cæna DO-
MINI non solum panem
& vinum, sed ipsum etiam
verum corpus & sanguinem
DOMINI, verè nobis à
CHRISTO oblata esse,
verè etiam à nobis percipi,
& verè manducari & bibi.
Alterum, id vero non ore &
dentibus corporis, sed vera
& actuali fide fieri: ac pro-
inde tertium, id à fidelibus
tantum, non autem ab ijs qui
fide destituti sunt. Hæc au-
tem capita à verbo DEI
sunt, neque pugnant cum
Augustana confessione. Hæc
cum ita se habeant, multò
æquius possint nostri ab illis
viris

viris clariſs. impetrare, extra
 illam confessionem Augu-
 ſtanam, ſancitam olim tan-
 quam communem normam
 fidei Proteſtantium omni-
 um, qua à Papiſtis discrimi-
 narentur, nulla *παρ' ἑδξ* alia
 nobis velint, veluti adverſus
 pacem communem obices
 obtrudere. Alterum ejus-
 dem generis principium,
 quod etiam ratio dictat, hoc
 eſt: Nunquam eſt antece-
 dens aliquod urgendum aut
 premendum cujus neceſſari-
 um conſequens & conſecta-
 rium non licet admittere. At
 verò ſatis conſtat Lutherum
 ut idololatriæ periculū amo-
 liretur venerationem * in Eu-
 chariſtiæ

*a Epist.
 Sturmij
 qua ex-
 ſas in-
 ter Cal.
 vin. E-
 piſt. 304
 & Epist.
 45. que
 eſt Sula-
 veri ib.*

charistiae celebratione ante
 exercitam, & in eundem fi-
 nem, ipsam Eucharistiae sub-
 levationem sustulisse: Bren-
 tium ^b etiam vehementius
 pugnassee contra Impanatum
 DEVM, sic enim ipse ap-
 pellat. Melanchthonem de-
 nique in cæna ἀρτολατρείας
 respuisse. Exorandi sunt
 igitur pij illi & eruditi viri ut
 apud se perpendant, an non
 hæc quæ summa sua cum
 laude submoverunt, & aver-
 sati sunt, istius tamen quæ
 adhuc apud eos obtinet sit
 ubiquitatis germana proles.
 Tertio in loco, ne quis forte
 prætexat, nihil quicquam
 remittendum esse de asperi-
 rate

b Calv.
 Ep. 32.
 Parella.

Melanch
 Epist.
 Calvino
 qua in-
 ter. Ep.
 187.

tate & acerbitate ea quâ primum Zvvinglij & Oecolampadij patientiam exercuerunt, illi denuo rogandi sunt, ut pro sua singulari prudentia inter hæc ingens discrimen agnoscant. Ananias Act. 9. ut primum monitus est à visione, ut manus Saulo imponeret, non nihil reluctatur. Audio à multis (inquit) de viro isthoc. Pòst consilio D E I clarius explicato, gratulabundus Saulum amplectitur. Saule frater, inquit, D O M I N U S misit me ad te. Idem pariter supra in ipso Luthero nobis observare liquit erga Zvvinglium & Oecolampadium;

dium; quos cum audit, nil nisi meras figuras in Eucharistia agnoscere vehementer exorsus est; ut verò mentes eorum rectius explorasset, dextram illis societatis benevolè reverenterque porrexit. Eandem prorsus erga eos Calvinii mentem fuisse, ipse ultro fatetur: Cum ego (inquit) à tenebris Papatus emergere incipiens, tenui sacræ Doctrinæ gustu concepto legerem apud Lutherum, nihil in sacramentis ab Oecolampadio & Zwinglio reliquum fieri, præter nudas & inanes figuras, ita me ab eorum lectione abalienatum fuisse fateor, ut diu à lectione

*Calvin.
opus.
Defens.
2. de sa-
cram.
Gene.*

B

ab.

abstinuerim. Hæc Calvinus tunc de illis cum quibus tamen postea conjunctissimè vixerat. Quidni igitur Saxonicæ Theologi erga nos Lutheros se præstent, prius quam nos Oecolampadio & Zvvinglio in hac causa inferiores esse experiantur.

Thesis tertia. Vtrique pernecessariam esse hanc, quam nunc optamus amicam conspirationem atq; consensum.

Non est instituti nostri in locos communes excurrere & exspatiari, unde labor

labor immensus, fructus per-
exiguus ; potius ea argumen-
ta comparare par est, quæ
non impetrare, sed imperare;
non movere, sed impellere;
non denique suadere, sed
quodammodo cogere ad
consentiendum possint. Nec
sanè ulla promptiora, aut ex-
quisitiora esse vides ad hanc
communione formandam
firmandamque, quam quæ
ex communi utriusq; partis
gaudio, communi luctu,
communi periculo, & deni-
que ex lucro communi
emergunt. Genuini CHRIS-
TI membri indicium nul-
lum expressius aut explora-
tius, quam τὸ συμπάειν, quod

in duobus potissimum cernitur. Unum est ex concepta reconciliatione gaudium, quale fuit divina illa Psalmistæ ἐπιφώνησις de unitate fratrum: O quam bonum & quam jucundum! Alterum est ex eo dissensionis tædio luctuque cordolium, quale nimirum populus Judaicus expressit per sua de divisionibus Ruben anxia suspiria. Gliscente apud Corinthios schismate, hortatur eos Apostolus, ut mente & sententia sit κατηρτισμένοι: vox ab αἰτρίῳ, quæ apud medicos sonat membra luxata in suum locum restituere. Idem ut Philippensium animos componeret,

poneret, ô quam sacro fascino est usus? si qua (inquit) consolatio, si quod solatium charitatis, si qua communio spiritus, si qua viscera & miserationes, explete meum gaudium. Unde verò? Pergit, ut itidem sitis affecti, eandem charitatem habentes, σύμψυχοι καὶ ἐν ὁμοθυμίᾳ. Ipsa Suada credo, si loqui posset, non potuisset ἐμπατικωτέρως, ubi quot verba, tot tela, quæ nimirum animos nostros percellant, fodicent & lancinent. Unicam addam ejusdem Apostoli unitatum complurium concatenationem (ad Ephesios) unius corporis, unius spiritus, unius

Cap. 2.
Ver. 1.

Cap 4
Ver 4,
5, 6.

spei, unius vocationis, unius
DOMINI, unius fidei, uni-
us Baptismi, unius DEI &
Patris omnium. Quæ singula
uni ejus proposito inservi-
unt, ut nimirum Ephesij stu-
deant servare unitatis spiri-
tum per vinculum pacis.
Quod ad periculum pertinet,
nemo nostrum ignorat im-
minere nobis Romani Anti-
christi tyrannidem, qui apud
se suaviter decantat inprimis
funestum illud & fatale, Di-
vide & Impera; vel potius
expugna & in Orcum præci-
pita, nempe dividendo: nam
Regno diviso ne Gehenna
quidem potest consistere. Ex
alijs sapere discamus. Guel-
phis

phis & Gibellinis convenie-
 bat inter se, cum communis
 hostis emerferat. Ut nos ser-
 vemus, non expergiscimur?
 De lucro quod dixi, nunquid
 potest aliquid esse ipsa salute
 majus? Quanquam & hoc
 quoq; quo communius, eo
 majus meliusque. Propona-
 mus igitur ob oculos no-
 stros, per DEVM vos oro
 atque obtestor, Ecclesiam
 Græcam, quæ jam confrat-
 ernitatem nostram ambire
 quodammodo videtur, ut
 “apparet ex confessione
 “fidei à Reverendissimo Pa-
 “tre Cyrillo Patriarcha
 “Constantinopolitano, om-
 “nium Ecclesiarum Orien-
 B 4 “taliū

*Titulus
 hic Con-
 fessionis
 est.*

“talium nomine nuperimè
“edita, quæ est in Articulis
singulis ab eo. propositis &
pervulgatis cum Protestan-
tium confessionibus per om-
nia consentiens. Hanc ego
amplissimam orbis Christia-
ni partem videre mihi videor
ad primum consociationis
nostræ nuncium in amplexus
nostros convolatūram illico,
quā spem nostram si
CHRISTVS p beaverit,
posset hæc una res omnem
omnium Imperatorum, tri-
umphorum, & trophæorum,
splendorem & gloriam an-
tecellere. Ad alteram tuam
quæstionem festino.

Altera

*Altera controversia. Quæ de
Articulo uno immensi my-
sterij de Prædestinatione ex
prævisa fide & operibus.*

HÆc altera Quæstio est
(ut ex literis tuis colli-
go) in quam alij pacis alio-
qui studiosi, veluti in scopu-
lum impegerunt. Ergo ut
quivis intelligat, me non
meapte sponte hanc tan-
quam ansam disputandi
quæsisivisse, sed in eam potius
incidisse perinvitum; non
jam argumentatoris, sed dun-
taxat hortatoris personam

eam geram, quam temporis ratio mihi imposuit.

Propterea Ornatissimi Doctores Saxonici, hanc meam suasionem, uti spero, æqui bonique consulturi sunt, in qua eos obnixè oro precorque, primum ut in hac causa in gratiam redire velint cum suo Luthero, qui (prout decuit filium gratiæ) Grati-
am D E I omni modo gratuitam esse semper arctè tenebat, accurateque defendebat. Deinde ne patiantur se ab ipsis Papistis, etiam Jesuiticæ sectæ Doctores primarijs, Bellarmino, Toletto, Pererio, Suarco, Salmerone, Maldonato in Gratiæ di-
vinæ

vinæ patrocínio & propugnatione superari; à quibus doctrina de Prædestinatione ex prævisione fidei aut operum, tanquam purus putus Pelagianismus explosa est. Postremo non ultimæ prudentiæ laus est, ex hoste utilitatem capere. Prodiit duobus abhinc annis liber Guilielmi de Gibieuffe Ordinis oratorij, Presb. & Doct. Sorbonici, hodierno Papæ Urbano dicatus: in quo inferuntur verba Clementis Octavi de Auxilijs Gratiæ. Summa est, totam eam Doctrinam ad normam Doctrinæ sancti Augustini de gratia astringi debere, eundem Augusti-

*Guillie.
de Gi-
bieuffe
de Li-
bertate
Dni &
Creatu-
ra.*

gustinum ducem agnos-
cendum esse atque sequendum:
propterea quia sanctus ille vir
nihil videtur prætermis-
se eorum quæ ad præsent-
es controversias pertinent, &
quoniam multi prædecesso-
res nostri (inquit) Doctrinæ
Augustini de Gratia tam
acres fuerunt Assertores &
Vindices, ut eam quasi hære-
ditario jure relinqui in Ec-
clesia voluerint, æquum non
est ut patiatur illam hac hære-
ditate privari. Hactenus Pa-
pa, in cuius iudicij non dico
Authoritatem, sed profectò
veritatem Calvinum, si
nunc in vivis esset, juraturum
fuisse nullus dubito: quem
qui-

quicumque legerit, facile agnoscat, in hisce controversijs Augustini hæredem fuisse ex asse.

Vides tandem (dulcissime *carissime*) quomodo tua importunitas, meusque in causa tam necessaria Zelus Orationem hanc meam ultra Epistolæ metas provexerint; in qua si minus iudicium, attamen pro Christiana pace studium meum poteris agnoscere. Omnis veræ Pacis Autor DOMINVS CHRISTVS IESVS, te ad tantam negotiorum molem pro pace publica animosè sustinendam spiritus sui virtute corroboret. Vale.

THO. DVNELMENSIS.

Post scriptum.

*Tantum abest ut prior hac
 nostra philadelpica pensatio,
 praedicio nobis sit, ut
 honori sit potius: DEO
 ipso Doctore & duce; de
 quo Evangelista, I Iohan.
 4.10. Ipse dilexit prior.*

T.D.

Non

Non prius præmissam
Sententiam Prælo, præ-
ter expectationem, excusam
legeram, quàm nonnulla
deesse facile deprehende-
rem. Quæ fortè, vel, quia
ad doctissimi Duræi manus
non pervenerant, amissa:
vel, quia vix satis tem-
pestiva illi videbantur,
ab eo prudenter omissa
fuerunt. Quorum nullum
extat jam apud me ex-
emplar. Quæq; nunc me-
moriter recolere non da-
tur: vel, si id possem, literis
ea consignare non vacat: vel
etiam, si utriq; par essem, ea
jam in lucem emittere ne-
cesse

cesse non est. Eoq; minùs,
 quod in animo mihi sit (di-
 vino Numine propitio)
 rudia illa & inchoata, ma-
 turiore judicio, in Tractatu
 justo absolvere, quatenus ea
 spectant ad Controversiam
 de Πολυτομία & Πανταχυσία Cor-
 poris CHRISTI. Ita ta-
 men, ut ad pacem inter nos
 conciliandam (idq; uti spe-
 ro, haud frustra) totus enitar.
 Nunc, quod unum restat,
 DEVM εὐδοκία Optimum,
 Δυναμίς Maximum, ex animo
 precor, ita cæptis pacis con-
 silijs favere & aspirare, ut
 omnes Evangelicæ veritatis
 Studiosi, tanquam anima
 una, & Cor unum, DEVM
 in-

invicem colamus, in Spi-
ritu pacis & veritatis, per
JESVM CHRISTVM
DOMINVM nostrum. A-
men.

*Hoc totum, quicquid est, In-
dicijs submitto eorum,
quorum interest.*

TNO. DVNELMENSIS.

И. М. П.

Don't know what it is.

Admodum Reverendi Dn.

JOH. DAVENANTII

Episc. Sarisburiensis

SENTENTIA.

Ornatiss. & Doctiss. viro

JOHANNI DURÆO

hanc suam commenta-
tionem qualemcunque
mittit

JOHANNES DAVENANTIUS

Episc. Sarisb.

Igniſſima qui-
dem eſt om-
nium piorum
Theologorum
confideratione

VOX

Cap. 8.
Ver. 19.

vox illa DEI apud Prophetam Zachariam, Veritatem & Pacem amate: cui etiam consonat illud Apostoli, *Αληθευετε εν αγαπη*. Non igitur sic ratio veritatis est habenda, ut pacis cura prorsus negligatur, nec unitas talis ambienda, quâ vera fides deferatur. Obtendant ergo quod volunt de religione & fide digladiantes Theologi, neutram ex animo diligunt qui utramque non diligunt; neutram pio animo desiderant, qui utramque non desiderant.

Si enim (quod Philosophi tenent) quodlibet corpus naturale non minus appetit

petit unitatem suam quam
Entitatem, nil causæ video
cur corpus illud spirituale &
mysticum quod Ecclesiam
Catholicam vocamus, non
pari affectu unitatem suam
desideret, utpote quâ disso-
lutâ nec subsistere potest,
nec vel mente concipi. Fla-
gremus ergo cupiditate veri-
tatis quanta maxima in pijs
Catholicis esse debet, modò
interim non excidat nobis
illud Paulinum; si fieri po-
test, & quantum in nobis est,
cum omnibus pacem esse co-
lendam: cum omnibus (in-
quam) hominibus externam
& civilem, cum omnibus
Christianis internam, Ec-
cle.

Rom.
12.18.

Ioh. 17.
31.
Act. 4.
33.

clesiasticam, Spiritualem. Est
hoc CHRISTI ipsius, est
Christianæ Ecclesiæ gene-
rale votum, ut omnes qui
credunt in CHRISTVM,
in unum quasi corpus, imò
in cor & animam unam coa-
lescant. Cum hæc ita se ha-
beant, meritò ab omnibus
laudandi sunt Pacifici illi
Theologi, qui nuper operam
suam addixerunt Ecclesijs
Evangelicorum inter se con-
sociandis. Ad me quod at-
tinet, utinam in commune
consultere possem, quòd tam
sancto negotio promovendo
posset inservire. Quod
possum, tuo rogatu faciam
(dilectissime Duræ,) eaq;
in

in medium proferam, quæ mihi hac de re cogitanti nuperrimè in mentem veniebant.

Inprimis ergo considerandum arbitror, an possibilis sit talis omnium Reformatarum Ecclesiarum inter se unio, cujus virtute alij alios non amicorum solummodo sed fratrum loco habeant; atque propter talem unionem non tantum externæ amicitiae, sed fraternæ ac spiritualis communionis signa, effecta, officia omnia vicissim inter se exhibeant. Nam si impossibilis sit inter eas arctissima hæc unio quam tantopere appetimus, Impossibile nulla

nulla est obligatio; si autem
possibilis sit, rei tam sanctæ,
tam Deo gratæ diutius
oppugnandæ aut procrastina-
ndæ nulla excusatio. Jam
quod dixi primo in loco,
dispiciendum, Possibilis sit,
nec ne hæc communio, id
intelligi debet, etsi maneant
inter privatos particularium
Ecclesiarum Doctores vexa-
tæ illæ Controversiæ, quas
per diu discruciasse Ecclesias
Germanicas, vident omnes,
gemunt fideles.

Quamvis optandus sit in
hisce omnibus Controver-
sijs plena & perfecta Theo-
logorum concordia, tamen
ut tot capita in unam senten-
tiam

tiam conspirent, vix quidem sperari potest, ne dum uno seculo effici.

Posse autem interim Ecclesias non obstantibus quæ indecisè pendent Controversijs, fraternam, sanctamque communionem inter se inire, inde conspici potest, quod quoties diversarum partium Theologi, id ex animo velle, & seriò aggredi cæperunt, toties & tantum effecerint, quantum efficere voluerunt; plus tum proculdubio effecturi, si ipsorum voluntas in mora non fuisset.

Testis sit ipse Lutherus atque Helvetij, inter quos manente aliquâ de præsentia

C

cor-

'corporis CHRISTI opinionum diversitate amicabilis unio Marpurgi constituta est ; Luthero profitente nolle se hanc laudem adversæ parti concedere, quod Pacis & Concordiæ studiosiores quam ipse essent. Quam Concordiam nescio quibus machinis aliquantulum concussam, & labefactatam itidem renovârunt ; idque gaudente Luthero, & post Helveticorum confessionem diligenter consideratam, ut corda simul ac dextras jungerent, necessarium judicante. Si quis autem existimet hanc concordiam non fuisse tam plenam & perfectam

Unio-

*Hess.
Hist.
Sacr.
An.
1529.*

*Idem
An.
1537.*

Unionem atque ea est quam
nunc possibilem affirmamus,
haud imus inficias ; sed illud
insuper addimus, non rei
ipsius impossibilitatem, sed
quorundam voluntatem ab
omnibus suspicionum spu-
mis ac scorijs nondum benè
expurgatam, huic præclaro
ac operi pio ad summum
fastigium perducendo ob-
stitisse. Nam quod ad Bu-
cerum attinet, aliosque pri-
marios Theologos cum illo
sentientes, fraternam & ab-
solutam communionem non
solum postulabant, sed esse
ineundam demonstrare vo-
lebant, nec quicquam quod
eò conducere potuit præter-

Ibid.

mittebant. Porro quam possibilis sit inter Ecclesias Reformatas hæc unio fraterna & communio, attestatur consensus ille Polonicarum Ecclesiarum non ita pridem Sendomiriæ initus & hætenus religiosè observatus.

Non illi omnes controversias è medio tollere potuerunt, sed omnibus diffidijs valedicere potuerunt, atque tam arctam inter se communionem stabilire, ut alij alios sive ad verbi prædicati auditionem, sive ad Sacramentorum usum in suos cætus admittere non recusarent. Quam sanctam fraternamque Ecclesiarum Polonicarum

rum conjunctionem Sapientissimus Princeps Ludovicus Elector ac Comes Palatinus, non modo per literas illis gratulatus est, sed eandem Germanicis Ecclesijs à DEO Opt. Max. precatus. Quod itaque pacifico Salomoni de templi Hierosolymitani ædificatione olim dictum est, id ego dixerim omnibus pacificis Theologis de Ecclesiarum Reformatarum consociatione; Surgite, Viri Optimi, agite hoc negotium, & erit DOMINVS vobiscum. Ne dubitetis id jam fieri posse, quod alibi factum omnes agnoscunt. Sed ne vanum

1 Chr 6
21.16.

hoc impossibilitatis terriculum , Principum , Theologorum, aut quorumvis piorum Christianorum hac in re conatus possit retardare, enumerabo illa obstacula quæ revera efficiunt communionem Ecclesiarum planè impossibilem, unde constabit nihil tale obsistere quo minus Germanicæ Ecclesiæ (etiam pendentibus controversijs,) fraternam communionem inter se inire possint, & initam sanctè conservare. Primum igitur & maximum obstaculum quo impediuntur Ecclesiæ nondum conspirantes in omnibus Theologicis quæstionibus

bus ne in unum coalescant, est, usurpatum unius in alteram dominium ac tyrannicæ cujusdam potestatis exercitium.

Nam si una aliqua Ecclesia velit ita dominari in fidem aliarum, ut pro fratribus nullos agnoscat, aut in communionem secum admittat, nisi credendi ac loquendi legem ab eadem prius accipiant, in quarumcunque opinionum dissidio, nulla spes relinquitur ineundæ aut conservandæ fraternæ unionis. Vetat siquidem Sacra Scriptura ne hunc in modum faciamus nos quorumvis mortalium mancipia; vetat uni-

Match.
23.

cus Magister ne hunc in modum Magistrōs terrenos fidei nostræ DOMINOS agnoscamus. Quæ hac lege in communionem alterius Ecclesiæ recipitur, non pacem inde acquirit, sed iniquissimæ servitutis pactiōnem. Sola Romanensis Ecclesiæ eò superbiæ ac dementiæ processit, ut exturbet è communionē. Sanctorum & orco devoveat Ecclesias omnes, Antichristianum hoc absolutæ & cæcæ obediētiæ jugum subire recusantes. Avertat DEVS ab omnibus Protestantium Ecclesijs hanc Papistarum insaniam; qua prævalente conjunctiōnem

nem Ecclesiarum quam omnes desiderare debemus, ne sperare quidem, imo nec optare liceret. Sed (Deo laus) notum est, certum est, omnes & singulas Reformatas Ecclesias ab hac Antichristiana domiandi libidine toto animo abhorrere.

Sublatus itaque è medio est primarius obex, qui inter Ecclesias per omnia nondum conspirantes, facere solet schisma perpetuum, eademque operâ unionem reddit reapse impossibilem. Secundum obstaculum quo interveniente unio & communio diversarum Ecclesiarum (Saxonicarum, puta &

Cap 4.

2 Cor.
6.

Helveticarum) fiat impossibilis, est cultus Idololatrici ex una parte approbatio, ex altera detestatio. Notum siquidem est pijs omnibus illud apud Hoseam, Si fornicatur Israël, non delinquat Juda, Nolite ingredi, &c. Et illud Apostolicum, Quis consensus templo DEI cum Idolis? aliaque in eandem sententiam penè infinita. Nec malè hac de re Tertullianus; Principale crimen generis humani, summus seculi reatus Idololatria. DEO igitur tam severè mandante, ut Idola ac Idololatriam omnem quacunque specie obvelatam fugiamus, im-

impossibile moraliter habendum est, quod fieri nequit absque Idololatrâ aliqua contaminatione, & divinæ Majestatis gravissima offensione. En grande & horrendum obstaculum, quo Ecclesiæ Reformatæ non absque summo animi dolore & horrore coguntur extra Ecclesiæ Romanæ communionem manere. Sic enim isti depereunt idola sua, sic obtrudunt suis omnibus adoranda, ut in communionem cum illis nemo venire possit, aut saltem permanere, nisi eadem opera manifestarius Idololatra velit evadere. Si Ecclesiæ Germanicæ sanctam
Etam

etiam inter se communionem
inire & retinere non possent,
quin aut exercere cultum
Idololatricum tenerentur, aut
saltem credere & profiteri
talem cultum non esse illicitum,
communionem quæ
obtineri non posset absque
tam duris & diris conditioni-
bus, ego impossibilem affir-
mare non dubitarem.

Possumus enim id solum
quod jure possumus; ut ipsi
Juris Consulti loqui solent.
Est autem quod hic iterum
iterumque D E O gratias
agamus, qui Ecclesias Refor-
matas utcunque in omnibus
scientiæ Theologicæ con-
clusionibus minimè concor-
des,

des, in damnanda tamen & abolenda Idololatria unanimesfecit & mirabiliter conspirantes.

Si ergò hac ipsa hora Evangelicæ Ecclesiæ ad unam omnes in fraternam communionem convenire cupiant, ne minima quidem contaminatio Idololatræ ulla ex parte esset metuenda. Faceßat itaque omnis qui ab hac causa peti potest impossibilitatis prætexus, nec ab hoc sancto proposito & opere, aut animos piorum avertat, aut conatus.

Tertium & ultimum obstaculum unde diversarum Ecclesiarum inter se communio

munio habeatur impossibilis, est fundamentalis alicujus articuli ad salutem Christianorum cognitu & creditu necessarij, ex una parte Catholica assertio & defensio, ex altera hæretica pernegatio & oppugnatio. Cum hæreticis enim Christianæ nostræ fidei fundamenta subvertentibus in unum coalescere, est à CHRISTO Ecclesiæ fundamento dissilire. De hoc obice, quia maximi momenti res est, paulò fusius erit differendum.

In primis igitur fundamentalem articulum habendum sentio, qui ex voluntate DEI revelantis ad salutem

tem & æternam beatitudinem consequendam est adeò scitu & creditu necessarius, ut ex illius ignoratione ac multò magis oppugnatione, æternæ vitæ amittendæ manifestum periculum incurratur.

Non nostri seculi Theologis incumbit hoc negotium, ut populo Christiano novos ac fundamentales Catholicæ fidei articulos procudant. Qui Apostolorum & Primitivæ Ecclesiæ temporibus non fuit fundamentalis, nostris affirmationibus, alterationibus, anathematismis nunquam evadet fundamentalis.

Prima

*Epi. 57.
ad Dar-
dan.*

*Ad Co-
stant.
August.*

Prima hæc Credibilia quæ
ex toto Scripturæ corpore
in symbolum Apostolicum
collecta & comportata ha-
bemus, constituunt illam
fundamentalis fidei regulam,
quam Augustinus pusillis,
magnisque communem vo-
cat, atque ab omnibus per-
severanter tenendam decer-
nit, de qua in eandem ferè
sententiam Hilarius : Tutissi-
mum nobis est primam &
solam Evangelicam fidem
in Baptismate confessam in-
tellectamq; retinere. Atque
ad hosce fundamentales ar-
ticulos puto respexisse A-
postolum, quando Titum
vocat genuinum filium
suum

suum κατὰ κοινὴν πίστιν : secundum fidem communem. Communis hæc fides Symbolo Apostolico comprehensa, omnibus Christianis credenda proponit Admirandum creaturarum omnium ex nihilo opificium, Adorandæ Trinitatis impervestigabile mysterium, CHRISTI Incarnati, Passi, Resurgentis, Glorificati miseris peccatoribus impensum beneficium, quæque inde dimanant, Redemptionem humani generis, Sanctificationem peculiaris populi, Communionem horum Sanctorum inter se, Remissionem peccatorum, Resur-

TIT. I.

surrectionem corporum ,
Glorificationem fidelium.
Qui credit omnia quæ hoc
breui symbolo compre-
hensa habemus, vitamque
CHRISTI præceptis con-
formem agere conatur, ex
albo Christianorum non est
expungendus, neque à com-
munionem cum alijs Christia-
næ cujuscunque Ecclesiæ
membris abigendus. E con-
tra qui ullum ex hisce articu-
lis furcillat aut sugillat, licet
nomen Christiani sibi ven-
dicet, ab orthodoxorum
communionem arcendus est,
& procul amandandus. Ag-
nosco tamen dogmata multa
præter hosce articulos in sa-
cris

cris Scripturis contineri, atque ex sacris Scripturis per firmam consequentiam posse deduci, quæ sunt cognitu perquam utilia, & ad profectum in Theologica scientia multum conducunt: sed sub amittendæ salutis aut communionis periculo tum demum tenenda sunt, cum in Scripturis contineri, vel ex Scripturis necessariò consequi manifestè declarentur & intelligantur.

In hisce si qua Ecclesia non potest veram suam sententiam alijs Ecclesijs ita manifestam reddere, ut eas in eandem pertrahat, renunciare debet illarum erroribus,

bus, fraternæ tamen communioni propter hosce errores renunciare non debet. Hisce addo, quod etiam si locus aliquis Sacrosanctæ Scripturæ videatur hisce Ecclesijs fundamentalem articulum stabilire, alijs non videatur, non est tamen in hoc opinionum discrimine satis iusta causa communionis abruptendæ, modò utraque ipsum articulum piè credat, & in alijs Scripturæ Sanctæ locis clarè & solidè fundatum agnoscat. Denique & illud adjungendum, non esse impossibile, neque à bonorum Christianorum officio alienum, cum illis Ecclesijs

clesijs communionem retinere, qui nobis opinionem aliquam sequi videntur, quæ revera non potest cum fundamentalis articulo cohærere; dummodo ipsum articulum explicitè profiteantur, & ambabus (quod ajunt) ulnis amplexentur,

Abhorret enim à charitate, imò à recta ratione, ut quis propter consequentias nec intellectas, nec à se concessas putetur fundamentalem articulum negasse aut rejecisse, quem firmiter credit, explicitè asserit, & si opus esset veritatem ejusdem vel sanguine suo obsignaret. Verior & benignior est illa
Mag-

*Buce.
vna.*

Magni & Pacifici Theologi
sententia ; Nostrum est non
quid per se ex quovis sequa-
tur dogmate, sed quid in il-
lorum sequatur conscientia
spectare, qui tenent illud
dogma quod nos articulo
fundamentali oppositum ar-
bitramur. Quemadmodum
enim qui verum aliquod
principium credit, non sta-
tim credit aut intelligit ea
omnia quæ à doctioribus
per consequentias inde de-
duci possunt : ita qui falsam
aliquam opinionem tenet,
non protenus tenet omnia
quæ perspicaciores huic
falsæ opinioni connexa &
consequentia esse animad-
vertunt.

vertunt. Urgere licet hujusmodi consequentias ad errorem fratribus eripiendum, at odiosè impingere quasi essent propria illorum dogmata, non licet.

Quam latè hoc pateat, quantumque valeat ad stabilendum inter Ecclesias Reformatas fraternam unionem, prudentes & pacis Ecclesiasticæ amantes facile animadvertent. Nam si concedatur impossibilem (id est illicitam) esse solummodo communionem cum illis cæribus qui explicitè rejiciunt articulum aliquem fundamentalem, aut hæresin tuentur quæ Cor petit, & à
com-

communione cum ipso
CHRISTO abscindit, il-
lud etiam consequetur, in-
ter Ecclesias sanas & malè
affectas, vel inter Ecclesias
notæ purioris & impurioris,
posse constare hanc frater-
nam quam desideramus in-
ter Ecclesias Germanicas
communione. Recedant
ergo Ecclesiæ fundamento
adhærentes ab Apostaticis,
at interim ab errantibus in
ijs, quæ levioris sunt mo-
menti, nec à CHRISTO
vitæ fonte disjungunt ne re-
cedant. Jubet Apostolus in-
firmos in fide assumere, non
abjicere. Debemus nos fir-
miores imbecillitates infir-
morum

Rom.
14. 1.

Rom.
15. 1.

morum sustinere, & non nobis placere, inquit, idem Apostolus. Nimum sibi placet illa Ecclesia quæ alias in quibus nec invenitur tyrannis, nec Idololatria, nec hæresis mortifera, propter aliquam Intelligentiæ infirmitatem, tanquam sua communionem indignas aspernatur. Non sic priscæ Ecclesiæ patres, quorum studia in consociandis particularibus Ecclesijs per orbem dispersis, apud Centuriatores per singulas annorum Centurias licet observare. Sed illud proposito nostro aptissimè inservit, quod scripsit Optatus Milevitanus : Ecclesias

D

per

Cap. 7.
Lib. 2.

per totum orbem commercio formatarum in una communionis societate potuisse concordare. In illis autem formatis pacificis sive synodalibus literis, nil aliud continebatur, præter confessionem Catholicæ fidei in symbolis stabilitæ, ac in Concilij Nicæno, Chalcedonensi alijsque, communi Ecclesiæ universalis consensu contra hæreticos breviter explicatæ. De infinitis alijs questionibus, quæ inter privatos dispersarum Ecclesiarum Doctores oriri & agitari potuerunt, nulla Ecclesia consensionis absolutæ formulam, ab alijs aut exigebat aut ex-

exspectabat. Nam si absq; hac
impossibilis judicata fuisset
particularium Ecclesiarum
fraterna communio, ad eam
concesserandam & conte-
standam non synodalibus
Epistolis aut brevibus con-
fessionum Formulis, sed in-
gentibus Controversiarum
voluminibus opus fuisset.
Quod si ab antiquis Patribus
discere recusamus, at ab ho-
stibus tandem aliquando
discamus; non esse impossi-
bilem fraternam animorum,
officiorum, Sacramentorum
communione inter illas
Ecclesias quæ de Contro-
versijs nunquam definiendis
contrarias sententias defen-
dunt.

D 2

Nil

Nil dicam de Thomistarum & Scotistarum, nil de Dominicanorum & Jesuitarum altercationibus, inter ipsas Romanæ Religionis Ecclesias, versatur & vexatur una Controversia majoris momenti, quàm sunt omnes si in unum conglobentur de quibus litigant inter se Protestantes. Illam volo de infallibili Judice in omnibus Christianæ fidei quæstionibus. Hispanicæ & Italicæ Ecclesiæ tuentur Papam esse hunc supremum judicem, CHRISTI ipsius auctoritate irrefragabili munitum, & Spiritu veridico sic afflatum & illuminatum, ut in decretis

cretis suis & definitionibus, quibus totam Ecclesiam obligare intendit, nullo modo errare possit. At Gallicanæ è contra eundem deprimunt, de cathedra sua infallibili deturbant, adeoque erroribus obnoxium statuunt, ut si in fide aut in moribus, iudicio & authoritati universalis Concilij subesse & parere recuset, pro Schismatico & Hæretico habendum & deponendum conclamitent. En de ipsa fidei Catholicæ columna magnum diffidium: in hac tamen opinionum pugna, fraternæ Communionis inter Ecclesias ipsas nullum di-

vortium. Nolite annunciare in Geth, neque annuncietis in compitis Ascalonis, Philistæos in pacem ac unionem inter se colendam propensiores esse quam Israëlitas. Denique si inter Ecclesias particulares huiusmodi controversiæ impossibilem efficerent unionem, velim quis mihi ostendat vel duas Ecclesias (quarum una alteri non est subiecta) quas alienari, divelli, & quasi intergeri no pariete determinari non sit necesse.

Nisi igitur eò redeamus, ut propter dissensum in fundamentalibus tantummodò permittamus hanc ab alijs Ec-

Ecclesijs secessionem, communio Ecclesiæ Catholicæ tantoperè olim celebrata, erit inane nomen, & titulus fictitius, cui veritas ipsius rei nunquam respondebit.

Donatistæ olim dicere solebant, perijsse de cætero mundo Ecclesiam, & in parte Donati sola remansisse. Romanenses etiam in hoc puri puti Donatistæ sunt, qui vociferantur in sola parte Pontificis Romani Ecclesiam Catholicam inveniri. Nostrium est ab hac schismatica pravitate abhorre, & communionem fraternam cum omnibus Christianis Ecclesijs conservare & pro-

*August.
de uni.
c. 12.
cles.*

fiteri, quas à CHRISTO capite per hæresin aut Idololatriam nondum disjunctas, aut ab alijs Ecclesijs propter usurpatam tyrannidem minimè fugiendas judicamus.

Quæ hæcenus de Obstacleis quæ Inpossibilem faciunt diversarum Ecclesiarum inter se communionem, & de opinionibus discrepantibus quæ minimè faciunt, sunt disputata, eò spectant omnia, ut si inter Theologos conveniri possit, controversias quæ Reformatorum Ecclesias jam diu exercuerunt & defatigarunt, non esse ejusmodi, ut sive quis ad horum sive illorum sententiam accedat,

accedat, à CHRISTO & fundamentali fide discedere, & in hæresin fundamento contrariam incidere iudicetur, etiam manentibus hisce non tam Ecclesiarum quam scholarum diffidijs, communionem fraternam inter Protestantium Ecclesias universas iniri & custodiri posse fateamur. Non est mei instituti in ipsas controversias me immergere, doctissimos & celeberrimos Ecclesiarum Germanicarum Theologos tantummodo exoratos velim, ut pacificis animis & affectibus sedatis percurrant omnes quæ inter ipsos agitantur quæstiones: Peribit

siquidem iudicium si res transeat in affectum. Primaria & mater ferè reliquarum omnium, est illa quæ de Modo præsentia corporis & sanguinis Dominici in Eucharistia adhuc manet indecisa. Atque ad hanc quod attinet, post rem pensulatè consideratam pronunciavit undecunque doctissimus Bucerus, in Re & animo fuisse Concordiam, in verbis tantum & loquendi modis aliquam varietatem. Dixit olim ipse Lutherus, si creditis & docetis in sacra Coena verum corpus & verum sanguinem DOMINI exhiberi, dari & sumi, & non panem &

*In E.
pist. ad
Luther.*

*Contra
Robert.
Atrin-
gen &
alibi.*

*Hosp.
Histor.
Sacr.*

*pag.
144. ad
Annii
1536.*

& vinum tantum, & quod hæc perceptio, & exhibitio verè fiat & non imaginariè, inter nos convenit. Eodem tempore conceffit Bacerus socijque ejus, verum DOMINI corpus & verum sanguinem, cum visibilibus signis pane & vino exhiberi, dari & sumi. Scripsit olim Jacobus Andrea. [Neque cum Capernaitis sentimus, neque Transubstantiationem Pontificiorum recipimus, neque physicam & localem corporis & sanguinis CHRISTI in sacra Coena præsentiam aut inclusionem statuimus. Neque vocabula illa Substantialiter, Corporaliter,

*Ibidem**Colloq.
Memor.
pag. 16.*

Hosp.
Anno
 1536.
pag.
 145.

raliter, Oraliter quicquam aliud nobis nisi veram corporis & sanguinis in sacra coena praesentiam & manducationem significat.] Jam quæ fuerit sententia Helveticarum Ecclesiarum audiamus. [Quanquam negant fieri Transubstantiationem, nec sentiunt fieri localem inclusionem in pane, aut durablem aliquam conjunctionem extra usum Sacramenti, tamen concedunt Sacramentali unionem Panem esse corpus CHRISTI, & porrecto pane simul adesse & verè exhiberi corpus CHRISTI.] Non lac lacti similius quam est illa Helveticarum Ecclesiarum

fiarum sententia, sententiæ
Lutheranæ. Si quis tamen
suspicietur, sub hac verborum
Concordia latere adhuc pos-
se aliquam sententiarum re-
pugnantiam, illud nihilo mi-
nus urgendum est & quæ-
rendum; an ea talis sit tan-
tique momenti ut Ecclesia-
rum pacem ac unionem red-
dat impossibilem, schisma &
dissociationem necessariam
faciat & sempiternam. Scio
doctissimis & solidissimis
Theologis extra partes &
pulverem hujus discordiæ
constitutis longè aliter vide-
ri. Jam quod spectat ad illas
Controversias de Omnipræ-
sentia Corporis CHRISTI,
de

de Idiomatum Communi-
catione alijsque quas illa
prior videtur peperisse, quis-
quis cum iudicio perpende-
rit, quid utrinq; concedatur,
quid negetur, perspiciet illi-
co nullum fundamentalem
articulum, five ab his, five
ab illis in dubium vocari,
nedum oppugnari aut ever-
ti. Quicquid enim ab Eccle-
sia Catholica in symbolis
concilijque universalibus
hisce de rebus definitum est,
id utrique suscipiunt & pro-
fitentur: quicquam rejectum
& damnatum est, id utrique
pariter rejiciunt & abomi-
nantur. Quod autem per
consequentiarum funiculos
alij

alij alios aliquando pertrahere conantur in lutum sordidorum Hæreticorum, id non tam mirandum quam dolendum est. Novimus omnes disputantium iracundorum consuetudinem, præsertim postquam diu contendendo cæperint vehementer incallescere: Breviter etiam antea attigimus quid de hæresibus quæ per consequentias minimè concessas aut intellectas alijs intentantur, sit sentiendum. In præsentiarum hoc unum sufficiat ad communionis fraternæ possibilitatem demonstrandam, quod neuterubi ullum dogma fundamento fidei è diametro con-

contrarium, aut salutis (ut Tertulliani verbo utar) devoratorium explicitè defendatur: imò quæ talia sunt, omnia ab utrisque clarè & explicitè damnentur. Si quæ aliæ de Prædestinatione, de libero arbitrio, aut consimilibus natæ sunt inter Ecclesias novæ lites, nullo colore obduci possunt, ad Ecclesiarum communionem impediendam. In hisce etenim omnibus illud unicum ad Catholicam & fundamentalem fidem spectat, ut Gratia DEI gratuita in Prædestinatione miserorum, conversione peccatorum, liberatione humanarum voluntatum, perseveran-

rantia denique & salute electorum ita plenè agnoscat, ut quicquid facit ad statum gratiæ aut Gloriæ adipiscendum, quicquid in hoc ordine fit ab hominibus, id totum DEO detur, ac divinæ gratiæ misericordiæque speciali assignetur. E contra quicquid ad corruptionem humanæ naturæ, quicquid ad obstinationem in peccato, quicquid ad liberi arbitrij vitiositatem & servitutem spectat, quicquid denique ad æternam damnationem ducit miseros mortales, & in gehennam præcipitat, id omne nobis nostrisque demeritis impu-
te-

temus, & à D E O longè facessere jubeamus.

Dum hæc fixa manent immotaque (uti revera manent) quamvis in doctrinis fundamento superstructis diversos habeant concipiendi aut loquendi modos, imò quamvis diversas sententias sequantur, non sunt hujusmodi errores adeò capitales, ut propter eosdem capitale odium inter Ecclesias foveri, aut perpetuum schisma nutriri oporteat. Si ergo hoc semel constiterit inter Theologos, illorum lites non fuisse aut esse de articulis fundamentalibus, & cognitu ad salutem planè necessarijs, simul

simul constabit, non esse impossibile ut Ecclesiarum unio & communio redintegretur, perniciosum hoc schisma protinus auferatur, & beata pax in posterum inter Ecclesias Germanicas sanctè conservetur. Jam proximum est, ex quo vidimus hanc unionem esse possibilem, ut consideremus, utrum virtute divini mandati, & debiti sui officij, teneantur Principes, Doctores, totusque adeò populus Christianus quisque pro virili sua eniti, ut hæc fraterna inter Ecclesias communio, quam primum commodè fieri potest, stabiliatur.

Omnes ad hoc esse obli-

ga-

I.

gatos primo in loco videtur innuere illud Paulinum ab initio à nobis commemoratum. [Quoad fieri potest, & quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habete.] Si tanto studio pax civilis & externa inter omnes homines conservanda est, procul dubio spiritualis & Ecclesiastica inter Christianos communio, multo majore est procuranda & fovenda. Ubi igitur non obstat ex parte rei invicta impossibilitas, excusari non potest, quæ divino mandato parere negligit aut renuit, sive torpida sive perversa hominum voluntas. Neque est quod quis ob-

obtendat, opinionum repugnantium dissidia non posse adhuc conciliari: Si schismata Ecclesiarum interim tolli possunt (uti procul dubio possunt) suspendi mallet ad collum meum molam asinariam ac in profunda maris demergi, quam aut impedire velim opus tam Deo gratum, tam ad scandala vitanda necessarium, aut illud non toto animo totisque viribus promovere.

Huc accedit quod omnes necesse habent confiteri, veram & genuinam charitatem esse omnibus Ecclesijs & Christianarum Ecclesiarum membris non minus ad salutem

Math.
18.

2.

Ioh. 13
35.

lutem necessariam, quam
fidei orthodoxæ & salutife-
ræ veram & integram pro-
fessionem. Hoc etenim In-
signi DOMINVS & Ser-
uator noster JESVS
CHRISTVS distingui &
discerni voluit germanos
suos Discipulos à falsis &
adulterinis. [In hoc cognos-
cent omnes quod Discipuli
mei estis, si dilectionem ha-
bueritis ad invicem.] Jam
singulorum conscientijs re-
linquo judicandum qualis
tandem illa charitas sit, quæ
permittit Christianas Eccle-
sias nullâ justâ causâ prohi-
bitas, fraternitatis dextras
mutuò abnegare, & ab ineun-
da

da unione perpetuò abhor-
rere. Nonne satis est à fæno
& à stipula, hoc est, ab errori-
bus aliarum Ecclesiarum re-
cedere, nisi ab ipsis etiam Ec-
clesijs quæ à CHRISTO
nondum recesserunt, facto
schismate voluntario rece-
damus ?

Ad hæc videor mihi ob-
servâsse, tam eos qui Zvving-
lianam quam qui Luthera-
nam (uti vocare solent) do-
ctrinam amplexantur, utro-
bique agnoscere, Ecclesi-
as quæ sive hanc sive il-
lam tenent, manere veras
CHRISTI Ecclesias, sive
vera sub CHRISTO ca-
pite membra Catholicæ
Ecclesiæ.

3.

*Osiand.
Antist.
pag. 75.*

Ecclesiæ. Ipsi Illustrissimi
Principes in Præfatione sua
ad formulam Concordiæ
clarè profitentur. [Nequa-
quam consilium & institu-
tum suum esse eos homines
qui ex quadam animi sim-
plicitate errant, nec tamen
blasphemi in veritatem do-
ctrinæ coelestis sunt, multò
minus totas Ecclesias quæ
vel sub Romano imperio
sunt vel alibi damnare: ne-
que dubitare se, multos pios
in ijs etiam Ecclesijs, quæ
hactenus non per omnia se-
cum senserunt, reperiri.]
Quin etiam Lucas Osiander
cum illi objectum fuisset,
quod Calvinianos Diaboli
Mar-

Martyres appellâſſet, diligenter ſe purgat, hunc in modum. (Qui meas audiverunt conciones nulla ſe unquam convicia in Martyres CHRISTI audiviſſe dicent: & publica mea ſcripta teſtantur, quod eos qui in die Bartholomæi in Gallia trucidati ſunt Martyres Sanctos appellaverim.) Eſt itaque ſeriò perpendendum, an tutum, an pium, an cum officio Chriſtianarum Eccleſiarum conjunctum ſit, fraternitatis dextras ob quosvis levioris momenti errores illis Eccleſijs non porrigere, qui hiſce erroribus non obſtantibus, CHRISTI Martyres
E imò

In Antiſt. pag. 91.

imò sancti fratres possunt permanere. Velint, nolint, quicumque CHRISTVM fratrem suum primogenitum agnoscunt, omnes ejusdem CHRISTI fratres communione arctissima & fraterna sibi conjunctos habeant necesse est.

4. Porro nullus dubito quin Ecclesiæ Saxonicæ, Helveticæ, aliæque quæ sive hisce sive illis adstipulantur, agnoscant se fraternam communionem cum hac nostra Anglicana, Scotica, Hybernica, alijsque apud externos Reformatis Ecclesijs habere ac retinere velle. Certe ad nos quod attinet, quamvis
non

non illis suffragemur in omnibus controversæ Theologiæ apicibus, fratres tamen in CHRISTO agnoscimus, ac fraternam & sacrosanctam nos habere cum illis communionem protestamur. Si autem ipsi pariter sint erga nos animati, qua æquitate Germanicæ Ecclesiæ sese invicem privant illa fraterna communione quam cum Exteris retinere non formidant? Quod igitur Moses compugnantibus Israëlitis olim dixit, id Germanicis Ecclesijs inter se digladiantibus verè dici potest & verè refelli non potest; Fratres estis, cur alij alios injuria afficitis? E 2 De-

5.

Denique quod à D E O
Opt. Max. pij omnes petere
teneantur, & fervidis preci-
bus exposcere, id procul du-
bio quò fiat tenentur studi-
um suum operamque om-
nem conferre. Quis autem
non indies D E V M sollicitat
pro florente & tranquillo
Ecclesiæ statu? quis non orat
ut ea omnia quæ turbant,
vexant, deturpant, aut quo-
quo pacto spirituales Ec-
clesiæ ædificationem impe-
diunt, è medio tollantur?
Fuit hoc Regij Psalmistæ
votum, debet etiam esse
Principum, Doctorum,
Christianorum omnium.
Neque tantum optavit om-
nia

nia bona Ecclesiæ DEI,
sed quæsit, & quantum in
se, procuravit: fuit hoc illius
officium, est procul dubio &
nostrum. Atque hic nimis
ociosus sim, si longa Oratio-
ne Germanicis Ecclesijs pa-
tefacere in sive pacis & unio-
nis commoda, sive diutur-
ni schismatis incommoda.
Oraculi instar est illud Pru-
dentij;

--- *Scissura domestica turbat
Rem populi, titubat que feris
quod disidet intus.*

Quid igitur è re suarum
Ecclesiarum sit ipsi viderint,
& statuunt apud se, id omne
non modo petendum esse
à DEO assiduis precibus,

fed summis & indefeffis omnium conatibus, ut efficiatur & obtineatur, enitendum. Neque fperent rerum inexerti fe maiorem gratiam apud Papiftas inituros, minora incommoda ab illis paffuros, fi Calvinianis quos vocant, fe confociare recuſaverint. Ab iſtis quid ſperandum fit, Oſiander jam dudum indicavit. Papiftæ (inquit) non minus Lutheranos exurunt quam Zwinglianos ijs locis ubi Romanus Pontifex (ſæviſſima illa & crudelis beſtia) plenum habet exercetque dominium. Qui igitur in maxima ſunt apud illos gratia, plus ſperare neque

*In An-
tiſt.*

pag. 74.

queunt, quam Ulyssi apud
Homerum gratificatur Po-
lyphemus. Οὐ πῦρ ἐγὼ πύματον

ἔδομαι μὲν τοῖς ἐπιδέξιοι. Citius

illi devorabunt Calvinia-
nos, ferius Lutheranos, ad
extremum tamen si poterunt
devorabunt omnes.

Haecenus in eo operam
posuimus, ut hanc Germani-
carum Ecclesiarum commu-
nionem non modò possibi-
lem, sed ratione divini man-
dati planè debitam ac ne-
cessariam esse intelligatur.
Jam quibus modis & medijs
divulsæ ac miserè dilacera-
tæ Ecclesiæ, possint in unum
corpus commodissimè & ce-
lerrimè coalescere, restat ut

dicamus. Quod facere conabor potius ut propensionem animi mei in tam præclarum opus ostendam, quam quod existimem, nobilissimas illas Ecclesias, & nunquam non copia doctorum, piorum, ac pacificorum Theologorum instructissimas, consilijs exterorum hac in re indigere.

Quandoquidem igitur prædictæ Controversiæ versari possunt, aut inter diversarum ditionum Ecclesias, quarum una alteri non est subiecta, aut inter Christianos ejusdem Ecclesiæ, qui eundem Principem vel summum Magistratū agnoscunt; primò

primò de Ecclesijs diversis æquo jure utentibus, deinde de unius & ejusdem Ecclesiæ membris omnibus inter se consociandis est dicendum.

Ad diversas Ecclesias in unam communionem reducendas, sentio viam magis aptam & accommodatam cogitari non posse, quam est illa familiaris, sedati & pacifici colloquij, inter delectos Principum anthoritate Theologos instituendi. Nam si quis putet, convocato ex omnibus Reformatis Ecclesijs concilio quæstiones quæ tot annos exercuerunt doctissimorum virorum

ingenia, posse paucis mensibus aut annis, aut unâ annorum centuriâ ita definiri, ut omnium consensus in omnibus hisce Theologiæ controversæ capitibus obtineatur, bonâ bonorum veniâ dictum sit, mihi videtur vix verisimile. Infirmus siquidem humanæ mentis oculus subtilium controversiarum minutias, cum per quietem contemplatur, ægrè penetrat; at oppletus quasi atro pulvere per motum disputantium excitato, plerumque ne conspicere quidem potest, aut intentis oculis intueri. Atque (ut quod res est dicamus) consilia præsertim

tim generalia inservire potius debent clavis fidei Christianæ articulis contra Hæreticos propugnandis & statuminandis, quam difficilibus & minimè necessarijs controversijs aut disceptandis aut definiendis. Redeamus ergo ad pacificam illam & fraternam quam modo laudavimus collationem, quæ si eo animo instituaturs quo oportet, & eo modo tractetur, quod oportet, in spe magna sumus, nos sælicem Germanicarum Ecclesiarum communionem propediem visuros.

Hoc igitur inprimis omnium collocutorum animis insidere

insidere debet, se non convocatos ut tanquam antagonistæ colluctentur, sed ut tanquam fratres, pacis stabilendæ legitimas omnes vias perscrutentur & sequantur.

Nam si ipsi inter se hanc contentionis ferram putent reciprocandam, inter Ecclesias litigantes unionem & pacem redintegrandam nunquam persuadebunt. Solitarum ergo disputationum labyrinthos ne ingredi quidem conentur, sed congressionem suam ad unam hanc lineam dirigant, ut Ecclesijs suis demonstrent, nullam causam satis justam esse cur
mu-

mutuam unionem recusent,
& à dextra fraternitatis con-
jungenda diutius abhor-
reant. Ut hoc fiat circa sin-
gulas controversias, quid Ec-
clesiæ Catholicæ suffragijs
olim definitum, & sub ana-
themate ab omnibus cre-
dendum fuit, primo in loco
statuatur. Nam circa res
maximè fundamentales sub-
oriri possunt problemata
quædam minimè fundamen-
talia, quæque prisca Patres
si suo seculo mota fuissent,
cum periculo schismatis in-
ter Ecclesias aut suscitandi,
aut continuandi nunquam
definire tentâssent. Verbi
causâ. D E V M esse unum
in

in Effentia, trīnum in Perso-
nis inter se distinctis, Filium
genitum esse è Patre, Spiri-
tum Sanctum esse Patris &
Filij spiritum, hasce tres
personas esse coæternas, &
coæquales, meritò definita
sunt hæc omnia, & inter ar-
ticulos fundamentales col-
locata. Jam si quis conten-
deret, ea omnia quæ à Scho-
lasticis de modo procedendi
aut generandi disceptantur,
esse etiam fundamentalia &
in alteram partem necessariò
definienda, nã ille apud
CHRISTVM CHRISTI-
que Ecclesias temerariò hoc
suo iudicio nullam gratiam
iniret. Sic etiam DOMI-

NVM nostrum JESVM
CHRISTVM esse *θεοῦ*
παιδα, ac in una persona habere
humanam & divinam Na-
turam indissolubiliter uni-
tam, nōsque DEO incar-
nato salutem nostram debe-
re, est Catholicæ ac salutife-
ræ fidei nostræ solidissimum
fundamentum. Attamen
quicquid de Modo hujus
unionis inexplicabili, quic-
quid de Modo præsentia
Corporalis in sacra Cæna,
quicquid de communicatis
humanæ naturæ per gratiam
unionis proprietatibus, aut
de humanæ naturæ operatio-
nibus ab hac unione depen-
dentibus, quæri aut disputari
potest,

potest, non continuò ad fidem fundamentalem spectat, sed ad peritiam Theologicam, & fortasse ne ad hanc quidem sed aliquando ad curiositatem Theologorum. Sit itaque hæc prima & præcipua colloquentium Theologorum cura, accuratè distinguere & secernere fundamentalia à non fundamentalibus, neque præsumere, quicquid fundamentalis articulo contriguum videtur, esse protinus fundamentale.

Postquam de hisce consenserint, curandum est, ut hæc fundamentalia paucis ac clavis verbis exprimantur, &
com-

communi Ecclesiarum consensu statuminanda proponantur. Certa semper sunt in paucis (inquit Tertullianus:) & quicquid ad salutem Christianorum scitu necessarium est, quicquid nos meliores beatioreque facit, in aperto ponitur. Nihil hic loci est subtilibus distinctionibus quas sola aquila, aut serpens aliquis Epidaurius visu percipere & discernere potest. Nihil longarum explanationum lacinijs sive assumentis, quæ attexi plerumque videmus, non tam ædificandis Christianis in fide fundamentali, quam Doctorum contendentium opi-

De Anima.

opinionibus provehendis. Nihil denique Metaphysicis formalitatibus & abstractis notionibus, quæ doctorum capita perturbare possunt, indoctorum animos ab ipsa fide Catholica deterrere, at neque horum neque illorum corda ad fidem articulorum fundamentalium amplexandam inflectere.

Jam verò cum ea quæ ad fundamentalem & communem Ecclesiarum fidem pertinent, paucis verbis, & planis ac sanis loquendi formulis sunt comprehensa, eaque seposita & in medio relictæ de quibus nondum convenit,

nit, proximum est, ut nitantur pacifici Theologi, id omnibus persuasissimum facere, quod propter ea quæ sine crimine aut dispendio salutis à populo Christiano nesciri possunt, non est cum discrimine Ecclesiarum, dispendio pacis, ac scandalo schismatis, amplius hostiliter digladiandum.

Quam salubre & necessarium sit hoc consilium, temeritas & contraria praxis Romanæ Ecclesiæ facile comprobavit. Dum enim illi minimè contenti articulis symboli Apostolici aut Niceni, Tridentini conventiculi novos articulos orbi Christiano

*Epist.
ad Ste-
phan.
& ad
Iubaia:
Pres.
ad Con-
cil. Car-
thag.*

stiano obtrudere conantur, perpetuam schismatis perpetui inter Ecclesias materiam reliquerunt. Quantò consultius fecit sanctissimus Martyr, & doctissimus sui seculi Pater Cyprianus, qui propter opinionum discrepantiam, se vim nemini facturum, aut Dominicam pacem cum collegis suis violaturum, aut quenquam quod diversum à se senserit jure communionis amoturum profitetur. Qua Christiana charitate ac lenitate melius de Ecclesia DEI meruit errans Cyprianus, quam Stephanus Romanus iectè sentiens, & Ecclesias, quan-
tum

tum in se fuit, schismatico spiritu dilacerans. Fretus hoc sanctissimi Martyris exemplo & Augustini hac de re iudicio, haud dubitem affirmare, inter Germanicarum Ecclesiarum doctores, illos qui falluntur & tamen communionem fraternam cum alijs retinere parati sunt, esse à schismate coram DEO magis excusatos, quam qui veras opiniones in hisce controversijs tuentur, & mutuam interim communionem cum alijs Ecclesijs eam desiderantibus aspernantur. Obten- to igitur consensu in funda- mentalibus, quamvis de cæ- teris doctores plenè ac per-
fectè

*Vide
Aug. de
Bap. lib.
2 c. 4. 5.*

fectè convenire non possint, in hoc tamen omnes conveniant, ut uno ore ac corde ad DEVM conclament; Nulla salus bello; pacem te poscimus omnes.

Si quis autem hic quærat quid faciendum est de illis quæ componi nequeant controversijs, ne illarum occasione aut impediri possit pax & unio Ecclesiarum aut turbari, & denuò violari postquam constituta est; hæc mihi videntur ab utriusque partis Theologis observanda.

Primò quæ hætenus ab Antagonistis, inter ipsum contentionis æstum dicta aut scripta

scripta fuerunt, acerbè magis
& malignè quam pensiculatè
& verè, ea omnia publico
bono vicissim condonentur,
& perpetua *ἀμνηστία* sepe-
liantur. Et si contigerit hu-
jusmodi scripta in posterum
recudi, id non fiat nisi pur-
gato omni felle, unde fra-
ternæ contentionis malum
possit recrudesce.

Secundò cum nemo pa-
tienter ferat, se hæresis stig-
mate inuri, cavendum ne
quis Nestoriani, Eutychiani,
aut cujusvis damnati hæretici
nomine infametur, qui ex-
pressè damnat istorum hære-
ticorum damnata dogmata:
Non possunt enim in com-
munionem

Epiph.
Her. 42
& 70.
Orat.
30.
Nati-
ant.

munione fraterna firmiter permanere qui propter aliquam opinionum discrepantiam talibus contumelijs pergunt sese invicem exasperare. Quin etiam optandum esset, ut è medio facerent ista Lutheranorum, Zvvinglianorum, Calvinianorum cognomenta, quæ factionis potius quam fraternæ unionis insignia sunt, & antiquis patribus nunquam placuerunt. Noluit Epiphanius ut Christiani gestarent *ἐκιδνυτον ὄνομα*, sed solo Christianorum nomine gauderent. Non Petrianos, non Paulinos vocari nos oportet, sed Christianos, inquit Na-

Nazianzenus. Omnium autem severissimè Lactantius: Christiani esse desierunt, qui CHRISTI nomine omisso humana & externa vocabula induerunt. Sed ut quod res est dicam, induuntur potius particulares Ecclesiæ talibus cognomentis quam sese induunt aut indutos cupiunt.

Tertiò quantum fieri potest, à popularibus concionibus ac vernaculo sermone conscriptis tractatibus removeantur arduæ omnes & indecisæ controversiæ, & habeantur potius inter exercitamenta scholarum, quam alimenta animarum. Nullo

F

enim

*Infi-
nit. lib.
4. c. 30.*

enim incommodo subtiles
 quæstiones & perplexæ con-
 troversia à pulpitis abesse
 possunt; at charitas quæ ex
 talium quæstionum ventila-
 tione lædi solet, absque ex-
 tremo animarum periculo,
 à cordibus Christianorum
 abesse non potest. Ludit istis
 animus vulgi, non proficit,
 & cum ludere defierint, hisce
 controversijs minimè intel-
 lectis, pugnare inter se inci-
 piunt & digladiari.

Postremo si ipsis Docto-
 ribus in posterum allubescat
 de hisce controversijs ser-
 mones serere aut scripta sua
 in lucem edere, nunquam
 congregiantur ὁπλιτῆς, ἀλλὰ

Orat. 3.
 de Pace

λογικῶς,

λογικῶς, ut prudenter monuit Nazianzenus. Sit hæc meta utrisque non quoquo pacto fratres vincere aut pudefacere, sed leniter comiterque instruere, & quasi apprehensa manu in viam veritatis reducere. Qui hoc modo ab errore suo liberabitur, nunquam se victum sed edoctum putabit, nec confundetur veluti ab hoste superatus & dejectus, sed lætabitur quasi à fratre adjutus & sublevatus. Nemo enim proficiens erubescit.

Hactenus modum ineundæ Pacis & conservandæ unionis inter diversas Ecclesias æquo jure utentes deli-

neavimus. Sed quia accide-
re potest & sæpe accidit, ut
sub ditione unius Principis
aut Ecclesiæ versentur non-
nulli docti indoctique, qui
per conscientiam suam sive
rectè informatam, sive erro-
neam, prohibentur, ne in
hisce controversijs commu-
ni sententiæ subscribant:
quid circa tales sit faciendum
dispiciamus. Ad Rectores
Ecclesiarum quod attinet, si
hisce fratribus infirmis pro-
spectum cupiant, in articulos
religionis, sive confessionum
formulas quas ab omnibus
sibi subditis suscipi volunt
& approbari, ne conjiciant
minutos difficilium contro-
ver-

versiarum apices, aut subtilium
questionum decisiones.
Quin potius attemperentur
ad caput popularem, ædifi-
cationem indoctorum, salu-
tem omnium. Perpendere
oportet sapientiam majorum
nostrorum, quorum confes-
siones antiquas, si pacis tur-
bandæ causa de industria
non interpolemus, & novis
opinionibus farciamus, ne-
mo sanus invenietur qui illis
lubenti animo non subscri-
bat. Neque omnino opus
est ut talibus additamentis
prægravemus publicas Ec-
clesiarum confessiones, cum
DEVS ipse decreverit ad
vitam beatam perducere po-
pulum

pulum suum, non per difficultum & longarum quæstionum salebras, sed per complanatam & compendiatam viam **FIDEI & CHARITATIS.** Quorsum igitur disceptationes & verborum pugnae? Quid faciunt in confessionibus Ecclesiarum subtilitates Scholasticorum? Tota salus Christianorum consistit in credendo & colendo, ut graviter olim dixit magnus Athanasius. Hisce accedit, quod pacem vix ac ne vix quidem possunt cum alijs Ecclesijs minimè sibi subiectis inviolatam conservare, qui propter eandem doctrinam

*In Orat.
Unum
est
CHRISTUM.*

nam quam illæ profitentur, sibi subditos persequi & tanquam hæreticos à communionē sua abscindere petunt. Viderentur profecto tacitè hæresin alijs Ecclesijs exprobrare, & hoc ipso facto innuere, quod licet ore illos pro fratribus suis agnoscant, corde tamen ab ijsdem valdè abhorreant. Denique nisi confessionum publicarum formulæ ad doctrinas necessarias & minimè controversas inter ipsos Reformatos coarctentur, id inde consequetur incommodi, quod multi Pastores docti, pii, pacifici foras excludentur, nec poterunt Ecclesijs in

quibus vivunt inservire. Si quis autem dubitet an licitè possint sacrosanctam communionem inter se colere, in una eademque Ecclesia, qui in omnibus Theologicæ doctrinæ capitibus, unam eandemque per omnia sententiam minimè amplexantur; id ego quidem extra omnem dubitationis aleam poni oportere existimo.

Nam quod attinet ad sacram illam quam Christiani inter se habent, in Coena Dominica communionem, in hisce potissimum consistit; quod communi Spiritus sancti vinculo Ecclesiæ unico Capiti CHRISTO conjun-

Si
itè
m-
in
qui
cæ
m
n-
n-
ra
m
a-
ni
na
n,
t;
n-
o
a-
n-
Si
itè
m-
in
qui
cæ
m
n-
n-
ra
m
a-
ni
na
n,
t;
n-
o
a-
n-

jungimur, quod ejusdem spi-
ritus ac salutiferae fidei &
charitatis nexibus inter nos
cohæremus, & quasi in unum
corpus coaptamur, quod de-
nique tanquam commensa-
les eundem cibum potum-
que vivificum, CHRISTI
scil. carnem & sanguinem ad
animarum nostrarum salu-
tem manducamus & bibi-
mus. In hisce omnibus com-
munionem profitentur, qui
ad eandem sacram mensam
admittuntur. Verum enim
verò sicuti hac mutua com-
munionem non profiteamur nos
omnes aut perfectum aut
eundem gradum Theolo-
gicæ scientiæ adeptos; ita

neque hoc facto protesta-
mur, nos perfectam habere
inter nos in omnibus Theo-
logicæ doctrinæ capitibus
consensionem, aut de singu-
lis quæstionibus eandem
planè opinionem. Si dura
hac lege staret Christiano-
rum inter se communio, vix
potuissent Petrus & Paulus
inter se communicare, Co-
rinthiorum certè Ecclesia
in frustra dissiliisset, hisce
autem nostris temporibus
non facilè esset inveni-
re multos magni nominis
Theologos, qui bonâ con-
scientiâ possent ejusdem
Cænæ Dominicæ simul esse
participes. Oportet igitur
Rectores

Rectores Ecclesiarum suæ
ac communis infirmitatis
conscios cavere, ne dum ri-
gidam nimis ac minimè ne-
cessariam à suis exigunt con-
fessionem, dulcissimam &
maximè necessariam labe-
factare videantur Christia-
norum inter se communio-
nem. Tantum est de Eccle-
siarum gubernatoribus, jam
veniendum ad Ministros aut
quosvis Christianos, qui
communione expetunt
cum Ecclesijs in quibus
degunt, neque tamen à con-
scientijs suis impetrare pos-
sunt, ut receptas omnes
eiusdem Ecclesiæ opiniones
approbent aut profiteantur.

Horum

Horum officium erit sese exhibere dociles & humiles, non pertinaces aut superbos in defensione illarum opinionum in quibus à communi Ecclesiæ sententia recedunt. Docilis autem ac humilis habendus est, qui lubenter ac submissè aures animumque accommodat Ecclesiæ docenti, qui non ex vitioso affectu immorigeræ voluntatis rejicit doctrinam propositam, sed infirmitate intellectus impeditur, ne veritatem cernat in hisce arduis controversijs, quam doctiores & acutiores nullo fortasse negotio possunt discernere. Quia autem solius

DEI

DEI est corda scrutari, nostrum est in partem benigniorem semper propendere, & de quolibet præsumere, ubi contrarium non constat manifestis indicijs, quod conscientia potius quam pertinacia ab assensu præstando retardetur & inhibeatur. Qui hunc in modum se gesserint, non sunt propter quasvis erraticarum opinionum stipulas à communione Ecclesiarum in quibus vivunt separandi & arcendi. Ea tamen lege & conditione non sunt arcendi, si minimè præsumpserint communem Ecclesiæ sententiam oppugnare, aut suam privatam
apud

apud vulgus extollere & disseminare. Neque hoc ægrè ferre debent, qui pacis atque Ecclesiasticæ communionis retinendæ cupidi sunt. Fac etenim verum esse privati alicujus Doctoris aut Christiani opinionem, erroneam esse illam quæ ab Ecclesia defendi solet, tamen si error sit in re aut opinione quæ salutem Christianorum non impedit; multo satius est, ut privati cujuscunque doctoris opinio vera in tenebris lateat, quam publica Ecclesiæ autoritas ipsa luce palam conculcetur, aut pax Ecclesiæ hac minimè necessaria opinionum contraria-

riarum conflictatione, tanquam ventorum adversarium turbine concutiatur.

Quod si quis eam quam contra Ecclesiæ sententiam tuetur opinionem tanti momenti esse sibi persuadeat, ut ex ejus cognitione salus hominum dependeat; si Ecclesiæ Rectoribus idem non persuaserit, aut in aliam Ecclesiam divertere oportet, aut pro bono animarum Ecclesiæ cui subest censuram patienter tolerare. Hæc ea sunt (Doctissime Duræ) quæ tuo rogatu ad te perscribenda & mittenda existimavi: quæ si tibi aut alijs quibuscunque usui esse possint ad Ecclesia-

clesiarum unionem promovendam, voto institutoq; meo abundè satisfactum est. Plura proculdubio & meliora suggerent, quibus præsens Germanicarum Ecclesiarum conditio magis ac melius nota ac perspecta est. Mihi jam id unum reliquum erit, suppliciter DEVM Opt. Max. precari, ut Principum corda inflectat ad hanc Ecclesiarum unionem ex animo desiderandam, Theologorum animos illuminet ad ea media quibus celerrimè stabiliri potest invenienda & adhibenda, omnium denique Christianorum mentes accendat ad hanc

hanc pacem amplexandam
& ad omnem posteritatem
propagandam. Faxit hoc
DEVS pacis propter filium
suum pacis nostræ apud Pa-
trem unicum sequestrum &
confectorem, quibus cum
Spiritu sancto honor, gloria,
benedictio in secula sempi-
terna, Amen.

Lectori salutem.

Uandoquidem
 (me prorsus
 inscio) evolâ-
 rit in vulgus,
 inter gravissi-
 mas summorum Theologo-
 rum sententias, schedula
 hæc; æquum fuerit, ut intel-
 ligat Lector tantillæ hu-
 jusce scriptiunculæ ratio-
 nem. Communicârat me-
 cum D. Johannes Duræus,
 vir publico bono natus, neq;
 nuperis modò amicitiae
 nexibus

nexibus, pijsque officijs mihi conjunctus, totum incæpti fui, (ardui quidem illius, sed perquam sancti, utilisque) de componenda Evangelicorum lite consilium, fælicemque itineris sui jam tum utriusque successum mihi, tanti laboris prius conscio, & ore & calamo haud parcè exposuerat; Inter alia (quod caput erat negotij) dederat mihi in manus Colloquij illius Lipsiaci exemplar, quod inter primarios utriusque partis Theologos pridem, habitum fuerat: Scilicet (ne nesciat Lector) convenierant Lipsiæ (non sine numine) Anno salutis. 1631, arreptâ

arreptâ, ex communi principum Evangelicorum confessu, occasione, ex una parte D. Matthias Hoeus. D. Policarpus Leiserus. D. Henricus Hofnerus; ex altera vero D. Johannes Bergius, D. Johannes Crocius, D. Theophilus Neubergerus, viri apud suos meritò percelebres, sed & scriptis, plærique orbi Christiano notissimi; & non sine Illustrissimorum Principum suorum consensu, & auspicijs, colloquium instituerant inibi, de re religionis, familiare, ingenuum, verèque fraternum; in quo, miro sane candore, concordique studio

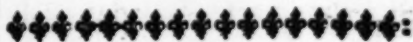
studio, percurrerunt sigillatim Augustanæ Confessionis articulos universos; Libratifq; æquâ (ut oportuit) trutinâ utriusque partis sententijs, procul omni præjudicio, ac affectu, tandem comperitum est, omnes in unâ eademque communi veritate per omnia ejusdem confessionis capita (tribus tantum exceptis) unanimes conspirasse; sed neque in tribus illis ita penitus dissentisse, ut nullus adhuc concordie locus superesse videretur. Mirum mihi, fateor, neque non faustissimi ominis, videbatur, horum aliquos, quos ferventioris ingenij

ingenij Theologos scripta paulò acriora prodiderant, ita se modò, ad publicæ pacis studium mirissimè composuisse. Perlecto demum hoc colloquio, cujus exemplar apud me studiosè adseruo, rogavit me satis importunè Duræus meus, ut quid de tribus hisce residuis controversiæ apicibus sentirem, breviter; (neque enim ullus erat tunc moræ locus) exponere non gravarer; non potui non satisfacere amicissimi hominis voto; arripui calamum, & horulæ unius spatio, (neque plus temporis supererat) tantillum hoc exaravi; chartulamq; jam illico dif-

discessuro in manus tradidi. Hinc fit quòd cum alij amplissimi, gravissimiq; Theologi, quibus fortè parùm suppetebat Colloquij illius apographum, de pacis ineundæ studio ac consilio generatim, ac fusius differuerint, ipse ad unicum hunc trium controversorum Articulorum scopum, animum ita paucis intenderim; Prælum certè nihilo magis quam carcerem meditatus.

Vale.

SEN-

SENTENTIA

Admodum Reverendi

D. JOSEPHI HALLI,
Episcopi Exoniensis.

*De Colloquio Lipsiaco sic mihi
sentire liceat.*

Sulla Religionis
capita, in qui-
bus utriusque
Partis Theo-
logi plenè
consentiunt, abundè suffici-
unt, cum ad salutem homi-
nis Christiani, tum ad per-
fectam

fectam & solidam Pacem in
Ecclesijs DEI stabilien-
dam; quæ restant nollem
equidem inter *ἀποστόλους* A-
postoli *ἐκκλησιαστικῶν* annumeren-
tur; certè ejusmodi sunt, ut
ad scholas Theologicas for-
tè non immeritò relegari
possint subtilius discutienda:
Pacem verò vel pectoris
Christiani, vel sanctæ DEI
Ecclesiæ violare minime de-
beant. Quid nos Christia-
nam charitatem profitemur,
si levem hanc in scholasticis
problematis discrepanti-
am Fratribus mutuò indul-
gere pertinaciter usque de-
trectemus? Qui probe nove-
rimus quam graves horum
re-

respectu errores (modo tales conceduntur) Servator noster benignissimus, in suis ipsius domesticis silenter præterierit, mitissimeque tolerarit?

*Tria omnino sunt in quibus
dissidere profitentur gra-
vissimi utriusque Partis
Theologi.*

Primum illud est, siene
DOMINVS JESVS non
solum juxta divinam, sed eri-
am humanam naturam vi
unionis personalis, verè om-
niscius, omnipotens, omni-
præsens? Esse quidem DO-
MINVM JESVM (DEVM
G 2 scil.

scil. & hominem) in utraq;
natura sua omniscium, om-
nipotentem & omnipræsen-
tem, utrisque in confesso est.
Hoc dato, illud J U X T A
purè scholasticum est;
quousque nimirum se exten-
dat virtus unionis illius hy-
postaticæ, fileet Spiritus, tutò
nescit Christianus. Dispu-
tent si volunt doctores, &
problemate hoc ingenia,
quantum lubet, exerceant.
Sat erit homini Christiano,
ut sciat, habere se Servato-
rem *Σαυδοπορον*, cui omnia
hæc divina attributa verè
competant; sed & Theolo-
gi ipsi habent in quo acquie-
scant, dummodo concessum
hoc

hoc utrinque fuerit, etiam
humanam naturam persona-
liter omnisciam, omnipræ-
sentem, omnipotentem esse,
quod nos omnes rotundè
profiteri non dubitamus. O
nos osores pacis, si adhuc
mavelimus litigare! In his
omnibus utinam animis no-
stris insideret illa Joh. Gerso-
nis saluberrima distinctio:
esse quædam de necessitate
fidei, quædam vero de fidei
devotione: De illis dubitare
nefas; de his, absque omni
periculo vel *mixto* vel aliter
sentire licet.

Secundum est de modo
percipiendi CHRISTVM
in Eucharistia: Inibi scilicet, verè

realiter exhiberi & manducari corpus CHRISTI, unaque cum terrenis hisce elementis accipi fatentur utrique. De indignis tantum quæstio est: Indigna verò lis, quæ pacem publicam interturbet: facile concedimus utrique, etiam indignos manducare istud quod unionis Sacramentali corpus CHRISTI est; ac proinde reos esse corporis & sanguinis JESU CHRISTI: quid nunc ultra de orali indignorum manducatione litem movemus? Illud nempe curent Christiani, ut ipsi dignè communicent, de indignorum participatione parum
fol-

solliciti sint. Quousque verò se extendat vis Unionis istius sacramentalis, terminusque modi manducationis five oralis, five spiritualis, litigent in scholis Theologi; non est quod Christiani istud nimis anxie disquirant; non est quod dum tam curiosa hæc opinionum momenta nobis mutuò indulgere recusamus, Pax Ecclesiæ violetur.

Tertium est fatale illud prædestinationis Theorema, de quo variè sententiam suam exprimunt utriusque partis Theologi: Modestè quidem prudenterque. In plurimis maximisque con-

spirant utrorumque iudicia; nempe liberrimam gratuitamq; esse miserentis DEI electionem: nullam in Electis, aut causam aut occasionem invenisse DEVM, cujus intuitu hi potius, quam illi eligerentur. Sed ab æterno DEVM in peccatis & infidelitate perseverantes, ad æternam damnationem prædestinasse & reprobasse; non rigido aliquo & absoluto decreto absque omni respectu peccati, sed iustissimo suo iudicio: ita ut omnis sive causa sive culpa in hominibus ipsis meritissimo quærenda sit. In illo hærent, quod gravissimi Theologi Saxonici prævisionem

sionem fidei ac perseverantiae præstituunt actui Electionis divinæ : præordinasse quippe ab æterno DEVM quos prævidit in tempore credituros, &c. Certe inter omnes de prædestinatione quæstiones levissima illa est, quæ de ordine Decreti solet agitari : quandoquidem nobis certum sit, uno & simplicissimo actu, totum hoc ab infinito & sapientissimo rerum moderatore peragi. Nihil certius est, quam DEVM prævidisse credituros, & salvandos prædestinasse: Detur hoc modo, quod iidem Saxonici non illibentes profitentur, Fidem esse unicum DEI

ipsius Donum: & quicquid
boni in electis sit, ex mera
liberrima DEI gratia, quæ
illis in JESU CHRISTO
ab æterno data fuit, origina-
liter provenire: nihil profe-
ctò esse potest periculi in illa
prævisionis sententia: Præ-
viderit ab æterno DEVS,
quod ipse ab æterno dare
decreverit in tempore cre-
dituris; tuta sunt istic omnia,
nec est quod iste contentio-
nis funis ultra protrahatur.

In omnibus verò istis, ex-
osculor piam hanc ac verè
fraternam ἐπείκεσαν καὶ φιλοσυγι-
αν, sic nempe oportet Chri-
stianos, sic Theologos; Fal-
lor, nisi modesta hæc &
tem-

tempestiva animorum sedatio firmam perpetuamque Ecclesiæ pacem præfagiat. Annue tandem ô DEVS Pacis: exaudi tuorum preces, faxisque ut sit Christianis omnibus Cor unum, via una, donec per Te viam perducamur ad Te vitam. Amen, Amen.

Datum in Palatio Exon. Februarij 25. 1634.

Ita supplex assidue & obmixe vovet

JOS. EXON.

Mi-

Miserat ad Dominum Episcopum Exoniensem postmodum idem D. Iohannes Duraus exemplar Decreti cuiusdam pij ac pacifici in conventu Ordinum Francofurtensi communibus votis hac de re sanciti ac promulgati, petieratque ipsius de modo ac ratione promovendi huius sacri negotij, iudicium; tulitque subinde hoc responsum.

Viro

*Viro integerrimo, Do-
ctissimo, amicissimo, D.
Iohanni Duræo, Salutem
plurimam.*

On sine sum-
ma voluptate
animi, perle-
gi, mi Duræe,
Apographum
Decreti illius Irenici, quod
illustres Ordines ac Depu-
tati Evangelici, in Franco-
furtensi Conventu nuper,
unanimes, Consignarunt;
quo nihil (ut mihi quidem
videtur) prudentius, nihil re-
ligiosius

ligiosius excogitari potuit :
neque video quid (uti se res
habent) vel sperari ultra po-
tuerit; vel paci publicæ
(quam tantopere sitimus bo-
ni omnes) provehendæ ac-
commodatius proponi sta-
tuive. Sic nempe oportuit
sanctos Ecclesiæ Cives, sic
pios procures, Christiani or-
bis Concordiæ, ac saluti
studiosè providere. Bene-
dictus verò sit boni omnis
largitor, pacis author, **DEVS**,
qui salutare hasce curas, ac
sana Consilia, nobilissimis
istorum pectoribus ingesse-
rit, idemque summus, opti-
musque rerum arbiter opus
suum tam auspicatò inchoa-
tum

tum perficere tandem velit
foeliciter, & coronare; pre-
ces certè nostræ non un-
quam deerunt, non deerunt
conatus qualescunque: nec
scio quâ spe erectus mihi
animus, optatissimum sacro
huic incæpto exitum paulò
fidentiùs videtur præfagire;
Enim-vero, quantilla sepes
est quâ modo determina-
mur? Easdem scripturas, ea-
dem symbola, eandem
confessionem Augustanam
Evangelici omnes unanimi-
ter approbamus; uni modò
articulo sensus ita ambiguè
sonat, ut ne ipse quidem au-
thor satis tutò literæ acqui-
escendum censuerit, Funda-
mentum

mentum Christianæ fidei
stat nobis omnibus unum,
idem, integrum, & incon-
cussum; nullum inibi saxum,
nulla coementi particula est,
de qua lis moveri, aut solet,
aut potest : Superstruuntur
huic theoremata quædam
Scholastico-Theologica, de
quibus solis adeo ferociter
depugnamus : Hæc verò
quid tandem ad hominem
Christianum ? quid ad salu-
tem ? Quàm tutæ fuissent res
Christianæ, quàm pacatæ,
si ista curiosorum hominum
problemata argutæque mi-
nutiæ nunquam extitissent,
si generalioribus quibusdam
exprimendæ veritatis for-
mulis

mulis contenta doctorum ingenia, sacram Theologiam non ita nimium subtiliter cribraſſent ilicet: poſtquam verò tam inſoeliciter mota ſunt hæc non inutilia modò, ſed utrique parti perquàm damnosa certamina; quid tandem componendis, hiſce motibus conducibilius ſua-deri poteſt, quàm ut ad primævam ſimplicitatem, publicæ authoritatis interventu, Chriſtianæq; Eccleſiæ comuni conſenſu, fides reducat^r? Doceaturque orbis Chriſtianus, in hac multiplici credendorum farragine, prudenter diſtinguere inter genuinos fidei articulos, & parum

parum necessaria Scholasticarum conclusionum adjectamenta: quod in hoc quidem ipso negotio haud nimis difficile fuerit. De fundamento quidem fidei illud est quàm maximè, CHRISTVS & DEVS est & homo; sed & illud, CHRISTVS DEVS & homo verè est omniscius, omnipotens, omnipræsens. Jam si quis insuper addiderit: JESVS CHRISTVS etiam juxta humanam naturam omniscius, omnipotens, omnipræsens est; Certè illud (Juxta) procul abesse videtur a fundamento; Scholasticum quiddam est, ad Theologiæ
li-

licentiatos relegandum: non est quod Christianæ plebeculæ salus ab hoc tam subtrili articulo suspendatur; illane ut scire possit, aut verò debeat, quousque unionis hypostaticæ virtus sese extendat, qui sint theanthropicarum sive facultatum, sive operationum limites? Certè si isthoc scitu omnibus necessarium statuisset DEVS, non minus clarè tam fundamentale mysterium Ecclesiæ revelasset. De veritate rei non differo (neque enim instituti mei est) differo de credendi necessitate, Hæmana paululùm conferamus divinis, quanquam quæ terræ cum

cum cœlo analogia est? Ex anima & corpore sibi unitis constat homo; suæ sunt interim utrique parti proprietates, actionesque, quæ subiecto communiter (idque jure bono) attribui solent; Homo sentit, intelligit, edit, ambulat, dormit, moritur; Suggestit hoc nobis sive ratio, sive sensus irrefragabiliter; Quisquam ne idcirco dixerit, sed & illud sciendum æque Homo juxta corpus sentit & intelligit: juxta animam edit, ambulat, dormit, moritur. Sane ut se habet ad intelligibilia ratio, sic fides ad spiritualia & divina; novi equidem quantum

tum sit in subiecto discrimi-
nis; reitamen (etiam si fieri
posset) credendæ, cognos-
cendæve necessitas haud
minus impar: veritatis ergo
quod certissimum, quod
creditu necessarium, aperte-
que fundamentale est am-
plexemur, profiteamurque
unanimes: de reliquis ex-
erceant se (si lubet) Theo-
logorum ingenia, non inte-
rim nimis sollicita sit plebs
Christiana. Quod si paci
publicæ quicquam condu-
cere videbitur ut ad ipsas ex-
primendi formulas quam
proximè accedamus, dixerim-
us modo (quod ex Inno-
centio & Scholasticis citavit
olim

Zanchi
Judi-
cio de
diffidio
cenarum
fuit
Miscel.
lanceo-
rum.
quod
idem
proba-
tur a
Zuing-
lio ibi-
dem co-
lato.
vide
etiam
Fieldii
nostra-
seman-
lib de
Ecclef.
& Ap-
pendice
vide
lib. 3.
de Ec-
cles. c.
35. &
43. &
Apud.
part. 1.
respons
ad Zung-

olim Hier. Zanchius) etiam humanam CHRISTI naturam esse secundum esse suum personale omnipræsentem, &c. non video quin pars utraque libenter suffragari & possit, & velit: Figatur isthic pes: nec ultra liceat alterutri procedere, in tuo sumus.

In negotio Eucharistico certum illud est ac de fundamento, ipsum verum & essenziale CHRISTI corpus & sanguinem verè adesse, exhiberi, percipi, in sacrâ illâ coena: corporaliter: nè verò, in pane ac vino præsens sit, oraliter ne (vel ab impijs, & indignis) vi clemen-

elementorum benedictorum
 supernaturali percipiatur,
 Theologicæ disquisitionis
 est; atque ejusmodi, quæ
 testibus Luthero, Melan-
 thone, Justo, Jona, Osian-
 dro, Brentio, Stephano
 Agricola: sed & Oecolam-
 padio, Zvvinglio, Buccero,
 Hedione, ne Dilectionem
 quidem Christianam viola-
 re debeat; scilicet inita fuit
 hoc omine, celebris illa con-
 cordia Marpurgensis, Anno
 Dom. 1529. Sed & illud
 sempiternâ memoriâ dig-
 num, quod de conventu
 Wittebergenfi (Anno 1536.)
 retulit Ludovicus Rabus Ul-
 menfis pastor, in sua Marty-
 rum

cap.
 Higgo-
 ny. ubi
 etiam
 citant;
 Pic.
 Mi. ad.
 Caieta.
 nov. 1539.

rum historia. Cui concinit (qui jam tum præsens erat) Johannes Swiccus, pastor Constantiensis (citante Hospiniano) habeturq; in scriptis Buceris Anglicanis; Intererant illi ex una quidem parte, Capito, Bucerus, Musculus, & reliqui civitatum Imperij præcipuarum e superiore Germaniâ, melioris notæ Theologi; Ex altera, Lutherus, Philippus, Jonas, Pomeranus, Cruciger, doctoresque alij, & concionatores Witebergenses: post aliquot verò expostulationes, sermonesque varios ultro citroque habitos, quibus utraque pars sententiam suam

am liberè, candidèque explicasset; tandem Lutherus (cum suis paululum regressis collatâ re) in hæc verba desijt. Si creditis & docetis in sacra coena verum corpus, & verum sanguinem DOMINI exhiberi, dari, & sumi, & non panem & vinum tantum, & quod perceptio & exhibitio hæc verè fiat, & non imaginariè, inter nos convenit, vosque agnoscimus & recipimus ut charos fratres in DOMINO: Afferuerunt istud clarè, lubenterque Bucerus, Capito, reliqui: junctis manibus discessum est. Nempe tranquillæ jam tum erant aquæ,

H

nec

nec quibus ventorum turbis
agitatae, atque ideo ipsam
veritatis faciem clarissime
repræsentarunt: quin nos
æque jam serò sapimus:
quin procellosa illa, quæ
postmodum secuta sunt,
tempora prætervecti in vete-
ri hoc tutoque concordia
portu acquiescimus.

De re prædestinationis,
sub quot, quantisque volu-
minibus ingemiscit CHRIS-
TI Ecclesia? ubi nos or-
bemque Christianum liti-
giosis calamis fatigaveri-
mus, illud constabit omni-
bus cognoscendum, cre-
dendumque. I. DEUM
quosdam ex mero suo be-
ne-

*Capitula
hæc in
vobis
in hoc
collo-
quio
conces-
sa sunt.*

neplacito, ab æterno, & immutabiliter elegisse. 2. Neminem a D E O electum, salvandumve esse, qui non idem credit in J E S U M C H R I S T U M, inque fide hâc perseverat. 3. Neminem in C H R I S T U M credere posse, nisi cui hoc D E V S efficacis spiritus sui gratiâ donaverit, & inoperatur. 4. D E V M, neminem aut damnasse, aut vero reprobasse, nisi intuitu peccati: ita ut sola culpa & causa damnationis, sit in hominibus; causa vero electionis & salutis, in merâ D E I gratiâ. Totum vero hoc utriusque parti in confesso est: In-

finitæ sunt, sat scio, de capite
hoc, disquisitiones; stet sua
cuique Sententia, per me li-
cet, ego nemini præjudico;
me quod attinet, si quis
quid de re totâ sentiam
quæsierit, Articulis Ecclesiæ
Anglicanæ, atque sententiæ
Theologorum nostræ Bri-
taniæ in Synodo, (cui in-
terfui) Dordracena suffra-
gantium adhærescere rotun-
dè profiteor; sed quid aliud
est in arduo hoc negotio
(præter communem con-
cessæ veritatis simplicita-
tem) quod plebi Christianæ
tantum molestiæ facessere
debeat? De reliquis disse-
rant in scholis Theologi, fas
sileant

fileant pulpita. Quàm & eæ-
dem & graviores in Ecclesia
Romana extant controver-
siæ, quæ tamen (prout cau-
tè, prudenterque res geritur)
pacem publicam neutiquam
soleant violare? Sapere nos
doceant vel qui odisse profi-
tentur. Quod si Christiani
orbis DOMINI, pro suâ
authoritate, decernerent, &
moderata Theologorum in-
genia sibi statuerent, hosce,
non nimis quidem angustos,
controversæ tractationis li-
mites, certa foret, stabilisque
concordia, pacata ac fælix
Ecclesia: victrix denique
veritas de communi hoste
triumpharet.

✱ Ist hoc vero ut, pro votis, fiat, prudentissimè quidem Illustres Ordines, Legati-que proposuerunt, suaserunt-que indicendum, literisque invitatorijs rogandum, communio-rem quendam Theologorum pacificorum conventum; amicissimi illius nunquamque satis laudati colloquij Lipsiaci prosecutionem æque modestam: Sententiarum etiam a notatissimis quibusque absentibus doctoribus transmissionem; definienda quæ salutis basin concernunt Religionis capita; seponenda reliqua, adque scholas (si opus fuerit) releganda: imperandam

dam interim & linguis, &
calamis five moderationem,
five taciturnitatem: preces u-
trinque publicas pro sanctis-
simi negotij successu devo-
tè concipiendas, Fiant ista
modò, recto corde, in timo-
re DOMINI, non est quod
de fælici exitu dubitemus;
DEI negotium est, ille non
deerit sibi.

Tu vero, mi Duxæ, qui
inceptum hoc, DEO,
Angelis, hominibus gratissi-
mum, tanto ardore animi,
tam indefatigabili labore ac
studio, tot periculis, tantis
impensis hætenus prosecu-
tus es, ita profectò de totâ
Ecclesiâ meritus es, ut nemo

ubivis bonorum omnium
fit, quin se tibi debitorem
fateri debeat. Maſte virtute
tua, vir egregie; perge por-
ro magno huic operi colo-
phonem addere; Imo pro
te nobisque hoc faciat Cæli,
terræque Deus; qui tibi
iter iſtud, operamque uſque
foſpitet. Vale a Tuo.

Jos. Exon.

*In eandem fere ſententiam
ſunt qua ſequentur.*

SEN-

SENTENTIA

Quorundam

*Ecclesiae in Gallia Pastorum
eximiorum.*

Quod his cen-
tum retro an-
nis omnes pij
ardentissimis
votis semper
exoptaverunt, quod summi
quique Viri nullis non la-
boribus atque sudoribus re-
dimendum judicaverunt, id
hodie à Præstantissimis qui-
busdam CHRISTI servis

H 5

fin-

singulari zelo, neque ob-
scurâ spe successus agi, atque
procurari, maxima cum ani-
morum nostrorum voluptate
accepimus, nimirum ut quæ
in Religionis causa diffi-
dent Protestantium Eccle-
siæ, positis, aut certè com-
mitigatis utrimque partium
studijs in unum tandem cor-
pus coalescant. Tam læto
nuncio perfusi, primùm qui-
dem DEO omnium bono-
rum datori gratias agimus
quantum possumus maxi-
mas, quod hanc mentem,
hos animos servis suis dede-
rit, eumque enixè precamur,
ut institutum opus suâ porro
benedictione prosequi, & ad
op.

optatum finem perducere
 velit. Tum egregijs ornatissi-
 misque Viris, Fratribus ac
 Symmiftis Reverendissimis,
 qui id negotij, fumpserunt,
 prolixè gratulamur, eorum-
 que fidem ac zelum, charita-
 tem, & singularem animi
 magnitudinem exosculamur,
 multaue laude & admira-
 tione dignam censemus.
 Quantum enim illud est, vel
 quod tristissimis deploratissi-
 misque temporibus de Ec-
 clesiarum concordia non de-
 speraverunt, vel quod rem
 tam arduam totiesque supe-
 riori memoria à maximis vi-
 ris frustra tentatam aggredi
 tamen & moliri ausi sunt?

Even-

Eventus quidem fortissimi
juxta ac saluberrimi consilij
quis futurus sit, penes unum
D E V M est. Conatus certè,
& ipsa pulcherrimi operis
cogitatio non parvam mere-
tur laudem. Magna enim &
Ecclesiæ Christianæ utilia
vel cogitasse animo mag-
num est, suamque apud bo-
num D E V M habet merce-
dem. Quanquam neque
apud homines fructu caritu-
rum ornatissimorum virorum
laborem certa propemodum
spes est. Nam quæ olim sti-
mulante recenti ira sprevere
Pacis consilia, eadem nunc
effuso certandi ardore fessis-
que diuturna contentione
ani-

animis admissuros verissimilimum est. Sed & acutissimus ille DOMINI VOMER, qui Galliæ, Germaniæque Ecclesias annos jam pæne quatuordecim perarat utriusque partis animos sic subegisse atque proscidisse videtur, ut ad istam sementem nullum unquam tempus fuerit opportunius. Itaque clarissimorum virorum qui in tam necessario opere sibi desudandum putant, Consilia studiaque vehementer probamus, laudamus, & admiramur. Sed quandò intelligimus velle eos sigillatim cognoscere, quæ nostra sit de toto hoc negotio sententia, age
eam

eam quoque, quàm brevissimè clarissimeque fieri poterit, exponamus.

Optandum quidem in primis foret, ut qui CHRISTI Disciplinam profitentur eadem omnes de rebus divinis & sentirent & loquerentur; perfecti (quod suis Corinthijs commendat Paulus) in eodem sensu, & in eadem sententia. Sed cum tanta sit & mentis humanæ imbecillitas, & rerum divinarum difficultas, ut perfecta illa & suis undequaque numeris absoluta Consensio vix, ac ne vix quidem in hoc sæculo inter pios sperari possit, proximum est ut de præcipuis,

1 Cor.
1.10.

puis, ac palmarijs Religio-
nis capitibus eandem fidem
colant, cætera quæ ab usu
nostro paulò remotiora, ne-
que ad vitæ sanctimoniam,
neque ad animorum Conso-
lationem, neque adeò ad
Regnum CHRISTI, (quod
his duobus maximè contine-
tur) necessario pertinent, sic
credant, ut aliter de ijs sen-
tientes ferant. Nam ut in vi-
ta communi etiam optimo-
rum Civium diversæ sunt
interdum de Republica sen-
tentia: Sic in Ecclesia,
modò constat de summa Re-
ligionis, nihil vetat diversa
aliquando esse fidelium de
nonnullis articulis judicia. Id
verò

Rom.
15.1.
Phil.3
15.

verò licere & res ipsa loquitur, & Paulus pronunciat; qui ferri dissentientes non permittit modò, sed etiam imperat, uno atque altero loco, & communis est eorum omnium opinio, qui jam inde à primis Christianismi temporibus ad nostram memoriam aliquo apud Ecclesiam fuerunt in numero atque honore. Quod tamen non est ita accipiendum, quasi omnis in Religione dissentio ferenda sit. Nam & idem ille Apostolus alia docentes quàm quæ ipse evangelizaverat, anathemate ferit, & Christianorum Doctorum etiam mitissimi consortia hæ-

hæreticorum fugienda constantissimè semper judicaverunt. Sunt enim opiniones quædam aliter de Religione sentientium, quæ fundamenta salutis labefactant, eamque aut Pietatem aut Charitatem evertunt, quam nos DEO atque hominibus ex sacrarum Literarum præscripto debemus. Qualis est Romanensium error, qui sanctissimum illum cultum, quem sibi uni servavit DOMINVS, rebus creatis exhiberi volunt, qui fidem nostram ex hominum arbitrio suspendunt, qui JESV CHRISTI Pontificatum varijs modis subraunt: qui
Chri-

Christianam denique Religionem sic totam suis commentis deformarunt, ut nihil in ea sanum, nihil fiacerum & incorruptum reliquerint. Quale etiam est Socinianorum Dogma, qui (ut alias eorum partes taceamus) veram DOMINI JESU divinitatem negant, qua una sublata necesse est aut coli creaturam, aut non coli DEI Filium, quod utrumque exsertè pugnat cum ijs, quæ Scriptura nobis tanquam ad salutem planè necessaria tradidit. Itaque nullam cum ijs, alijsque ejusdem generis Errorum Patronis Pacem jungi posse putamus in Religionis
ne-

negotio, donec privata dogmata ejuraverint. At quorum Sententia quanquam à vero aliena, cum pietate tamen atque charitate, omnibusque earum officijs consistere potest, eorum sane Communionem tolerandam ex Pauli definitione censemus. Monere eos leviter dataque occasione prudenter coarguere atque docere licet: ejicere Ecclesiâ (si nulla alia subfit causa) dirisque & anathematismis, tanquam devota Capita ferire nostrâ quidem sententiâ, neque expedit, neque verò licet. Jam ut ad Hypothesin veniamus, in hoc secundo genere censenda

senda arbitramur, quæ inter Protestantium Theologos de CHRISTI in Eucharistiæ signis præsentia, deque divina Prædestinatione, & paucis alijs Capitis con- trovertuntur. Illi enim in om- nibus quæ spectant vel ad Pietatem in DEUM, vel ad Charitatem in homines, planè consentiunt, Scriptu- ras divinitus datas, earum- que perfectionem, perspi- cuitatem, & *avdivtndy* pariter defendunt: Romani Præ- sulis tyrannidem, lethaliaque fermenta uno corde atque ore averfantur, sibi que ab ejus communione itidem caven- dum putant: eadem Sacra-
menta

menta colunt ; eundem
CHRISTVM venerantur,
eandem in hoc sæculo iustiti-
am atque sanctitatem profi-
tentur, eandem in altero
gloriam expectant. Denique
tanta est utriusque partis &
tam stupenda in omni saluta-
ri Doctrina Consensio, ut ni-
si aliud fuaderet ipsa rerum
gestarum historia, & illa quæ
hactenus, prôh dolor ! inter
eos arserunt odia, nemo non
fuerit crediturus coivisse eos
à principio, communicatis-
que inter se Consilijs, fidem
una exposuisse In tam mul-
tiplici mysteriorum Sylva,
quis non miretur unum tan-
tum & alterum fuisse caput
de

de quo penitus non conve-
nerint? Nam & de ipsa Eu-
charistia, præcipua tristissimi
hujus dissidij materia, con-
sentiunt Sacramentum esse,
non sacrificium; manducan-
dum non adorandum. Spe-
cies à D O M I N O institutas
neutri aut convertunt, aut
dividunt. Usus sacri ritus
eundem utrique agnoscunt,
C H R I S T I mortem com-
memorare, carnemque pro
nobis crucifixam, & sangui-
nem effusum participare.
Unum est, quod cætera con-
cordes dirimit, modus quo
C H R I S T I caro nobis in
eo mysterio communicatur.
Res apud utrosque eadem;
Rei

Rei tantum ratio diversa.
Tantulum dissidium fate-
mur quidem non esse nullius
momenti : Tanti esse, ut tam
necessariam orbi Christiano
fratrum gratiam tam mirabi-
liter, planeque divinitus
coëuntem abrumperere de-
beat, id verò est quod con-
stantissimè negamus. Neque
nos soli sumus in ea senten-
tia. Mitto Fratres Polonos,
& plerosque omneis parti-
um nostratum Germanos,
quos nemo nescit istam
Controversiam eo quo nos
explicavimus numero ac lo-
co, & habuisse antehac, &
etiamnum habere. Mitto
Clarissimos utriusque partis
Theo-

Theologos Saxonas atque
Brandenburgicos, quorum
idem nuper fuisse istis de
rebus iudicium accepimus,
cum eas Lipsiæ (quò una
cum suis Principibus vene-
rant) amicè inter se agi-
tassent. Sed quod exteris
minus fortasse cognitum,
quodque bonis omnibus ac
pacificis ingenijs gratissi-
mum fore confidimus, id
verò hoc loco tacere non
possumus, Ecclesias Refor-
matas (quas CHRISTVS
in hoc Galliarum regno
habet plurimas) sic semper
de his litibus iudicasse, su-
umque hoc iudicium tum
varijs antehac argumentis,
tum

tum novissimè in Synodo
 Generali quæ hic apud nos
 Carentonæ in Suburbano
 Parisiensi, anno cto m^o c^o
 xxxi. habita est, disertissi-
 mo luculentissimoque De-
 creto testatas esse. Nam
 cum ex occasione cujusdam
 Civis Lugdunensis (cujus
 Filiam ambibat adolescens
 nescio quis Germanus, Au-
 gustanæ (ut loquuntur) Con-
 fessionis addictus) quæsitum
 esset quo loco habendi fo-
 rent ij, quos vulgò Luthe-
 ranos vocant, fratres qui
 isthic convenerant ex om-
 nibus Galliarum Provincijs
 ab Ecclesijs missi universi
 ita censuerunt :

Quando

I

Au-

Augustanae Confessionis Ecclesia, cum ceteris Reformatis in omnibus verae Religionis Principijs, Articulisque fundamentalibus conveniunt, cultumque exercent primum ab omni idololatriæ & superstitionis labe, siqui sint illius Professionis homines, qui cum charitatis & lenitatis Spiritu sacros Ecclesiarum nostrarum cetus frequentent, earumque Communionem expectant, ijs sine ulla abjuratione prævia, liberum esto ad sanctam CHRISTI Mensam nobiscum accedere, Matrimonia cum nostra Confessionis fœminis contrahere, & infantes Baptismo tingendas

de

de more offerre, atque susci-
pere, dum nostris Synedrijs
in hoc ultimo caso sanctè
spondeant, se infantes, quos
de sacro lavacro susceperint,
neque directè unquam, neque
indirectè adversus eam, quam
nostra Ecclesia credunt atque
profitentur Doctrinam sollici-
tatos, sed ea duntaxat Fi-
dei capita edocturos, de qui-
bus inter nostras ipsorumque
Ecclesias convenit.

Non ignoramus multa
esse, quæ à vitilitigatoribus
in hanc sententiam objici
possint. Sed ea pleraque le-
vissima sunt, neque ullo mo-
do cum gravissimis fidei ac

charitatis Christianæ rationibus comparanda. Non est nostri instituti sigillatim omnia persequi. Monemus tamen in genere duo quædam esse, quæ si ea, quæ par erat, diligentia observarentur, fortassis æquiora & mitiora utrinque futura unius partis de altera Judicia. Principio igitur illud nobis summo perè cavendum videtur, ne privatorum hominum quamquam Doctorū, quamquam summa apud suos gratia & gloria florentium dicta aut sententias ei in qua versantur parti quasi communem totius corporis fidem tribuamus. Quid enim iniquius

quius dici potest, quàm unus crimen, aut laudem universis impingere? Et quod ille seu bene, seu perperam dixit, ejus seu præmium, seu poenam in alios transcribere, adeò nil tale promeritos, ut interdum ea ipsis affingantur, quæ neque fando ab alijs acceperint, neque ipsi unquam animi cogitatione versaverint? Universorum de Religione sententia publicis atque communibus in utraque seorsim parte instrumentis exposita continetur; apud illos quidem Augustana (quam vocant) Confessione; apud hos verò multis, ijsque pro Gentium diversi-

tate, diversè expressis fidei
expositionibus. Inde æsti-
mandum quid utrique senti-
ant. Hæc enim credere se,
hæc amplecti, hæc ad ulti-
mum spiritum tueri, velle fa-
tentur universi. At verò ne-
que illi (quod sciam) Bren-
tij, aut Chemnitij, neque hi
Piscatoris aut Bezæ scripta
sic universim approbarunt,
ut quæcunque in ijs habentur,
pro communi & necessa-
ria omnium Christianorum
fide accipi, atque agnosci
velint. Quin & tantum ab-
sunt utrique ab ista dementia,
ut homines suarum par-
tium ipsi liberrimè reprehend-
ant, & multa in eorum libris
notent

notent à suo, suorumque
communi sensu aliena. Unde
conficitur, istorum dicta,
quicumque tandem fuerint,
Ecclesiæ in qua vixerunt toti
injustè, ac ut mollissimè di-
cam, præposterè tribui. Es
tamen quid aliud sunt illa
quæ in se mutuo jactant
Protestantium Theologi,
quæ tanquam communia ad-
versarum partium crimina
exprobrant, quorum adeò
nomine invidiam alij alijs fa-
ciunt, quid, inquam, illa sunt
aliud, quam privata quorun-
dam in utraque parte Docto-
rum placita, quæ haud rarò,
vel bilis intempestivè com-
mota effutijt, vel ingenium

in causæ defensione laborans, urgente seu rerum ipsarum difficultate, seu adversarij acumine, magis ex necessitate, quàm ex iudicio arripiunt? Nam publica quidem & communia utrarumque Ecclesiarum instrumenta tam sunt pura, & undequaque salutaria, ut paucissima sint & pænè nulla, quæ altera pars in alterius Confessione desiderat. Nostri in Germania Confessionem Augustanam laudant; neque dubito quin nostram pariter Lutherani Fratres longè maxima ex parte probaturi sint, si modo eam sine ira & præjudicijs legere voluerint.

Certe

Certè neque in illa quisquam deprehendet eam, quam in Lutheranorum dogmate damnamus, carnis CHRISTI omnipræsentiam, neque in hac id quod nobis tam importunè obijcitur Stoicorum fatum. Sed & alterum est solenne, ac tralatitium pænè omnium in utraque parte peccatum, quod nos in hac causa etiam atque etiam cavendum existimamus: nempe ne ijs qui thesin aliquam tuentur, ea omnia tribuamus, quæ nobis ex ea consequi videntur, secundum rectam differendi rationem. Fit enim sæpenu-
merò, ut qui Principium te-

net ex quo aliquid conclu-
ditur idem tamen id nesciat
quod ex eo colligitur. Qui
Princeps animadvertit Mag-
netem converti ad Septen-
triones non is continuo per-
vidit quaecunque ex hoc
theoremate ad navigatio-
num usum postea observata
sunt. Nam conclusiones in
Principijs suis latent; neque
ex ijs sine aliqua opera, &
studio eruuntur. Itaque qui
Principium tenet, si vel fe-
rietur, vel id intueatur qui-
dem, sed mente aut hebeti
& obtusa, aut ira, vel studio,
vel aliquo alio affectu, veluti
caligine, præpedita, is ex eo
quod scit cætera, quæ ex eo
sciri

sciri possunt, minimè intelligit. Sic ij qui in Papatu degunt, fascinati (ut sic dicam) Magistrorum suorum auctoritate animis, ex eo quod nobiscum tenent CHRISTI sacrificio in cruce peracto perfectissimè expiata esse hominum crimina, colligere non possunt, quod tamen ex eo clarissimè consequitur, inane esse altaris sui sacrificium. Jam quemadmodum qui aliquod verum intelligit ignorat interdum alia, quæ ex eo consequuntur vera: ira & qui aliquid falsi admisit animo, non ideo & cætera omnia, quæ ex eo eveniunt, absurda agnos-

agnoscere eum & tueri concludendum est. Est enim planè eadem consecutionum in utraque parte ratio : Sic olim Tertullianus, & è vetustissimis Patribus non pauci, animam humanam ex traduce propagari docuerunt : mortalem esse, quod ex illo consequitur non modo non concesserunt sed constantissimè clarissimeque negarunt. Ut igitur Pontificios non ideo Altaris sui sacrificium negare dicimus, quod sacrificij à CHRISTO in Cruce oblatis perfectionem, ex qua illius everfio consequitur nobiscum fateantur : ita sanè neque Tertulliano, & paria

paria cum ipso de animæ
humanæ origine sentienti-
bus affingendam existima-
mus ejusdem mortalitatem,
quod hic error ex illo colligi
posse videatur. Jam verò
quam largè in hoc genere
peccaverint partis utriusque
Theologi, nemo non videt.
Nam & nos fratribus Eury-
chismum (quanquam invitis
atque deprecantibus) vulgò
impingimus, quòd ex eorum
de Cœna DOMINI Sen-
tentia nobis error iste conse-
qui videatur, & illi vicissim
nobis (quanquam averfanti-
bus, & meritò exhorrescen-
tibus) nescio quæ opinio-
num monstra tribuere non
du-

dubitant, quasi DEVM
putemus omnium esse scel-
rum & flagitiorum aucto-
rem, quod ex nostra de DEI
Prædestinatione & Provi-
dentia thesi id confici posse
sibi persuaferint. Non jam
disputamus rectè ne an secus
ista corollaria ex nostris
utrorumque thesibus infe-
rantur. Satis est quod ea,
qualiacunque demum sint,
seu jure seu injuria, nostris
opinionibus imputata, infici-
amur utrique, neque ullis ar-
gumentis adduci possumus,
ut ea nostræ fidei consenta-
nea esse agnoscamus. Nam
dum ita se res habeat (ut se
habet sanè) patet ex superio-
ribus,

ribus, neque illis Euty-
chismum, neque nobis illa opi-
nionum portenta sine injuria
& calumnia posse tribui,
etiamsi uterque error (quod
neutri de sua quidem singuli
parte sunt unquam concessu-
ri) ex utrorumque placitis
verè & legitimè concludi
posset. Cum igitur plera-
que omnia, quæ partium al-
tera alteri tanquam perni-
ciosa, intolerabilia & à salu-
te abhorrentia objectat, vel
sunt singulares quorundam
hominum hypotheses, vel
corallaria vi syllogistica, ex
utriusque partis opinionibus
extorta, si modò (quod
æquissimum est) neutris im-
pu-

putentur, nisi quæ universæ
eorum Ecclesiæ disertè pro
suis Dogmatis agnoscunt &
profitentur; facillimum erit
defendere, omnem istam
quæ inter eos agitur con-
troversiam esse tolerabilem,
neque quicquam esse in al-
terius partis fide, quod salu-
tis æternæ fundamenta sub-
ruat. Hoc verò si constitu-
tum, & utriusque partis ho-
minibus persuasum semel
fuerit, nulla ferè supererit
difficultas in toto hoc, quod
Viri Clarissimi moliuntur
Concordiæ negotio. Nam
cum duæ omnino sint ejus
incundæ rationes; una qui-
dem ut partium altera ejera-

tis privatis opinionibus in alterius sententiam transeat, altera verò ut cum sua utraque fide coeant, & mutua *συγκατάβασις* altera in alterius dogmate ferat id ipsum quod non probat, quodque citra totius corporis perniciem mutare non potest; priorem quidem illam nos in praesentia planè censemus omittendam, quam frustra, immò periculosè & cum damno tentari satis comprobaverunt tot disputationes, & collationes inter partes toto hoc saeculo institutæ, quibus odia potius accensa, quam extincta, Controversiæ potius auctæ quàm imminutæ sunt.

Itaque

Itaque ad alteram illam
Concordiæ rationem con-
vertendos animos putamus,
in illa omnem operam, cu-
ram atque cogitationem pe-
nitus defigendam; quæ una
& facilis & iusta, & no-
stro quidem iudicio, necessa-
ria est. Ut verò eam aliquan-
do tandem assequi, & tenere
possimus, hac via progredi-
endum arbitramur. Primum
laborandum ut odiorum at-
que contentionum aliqua
velut induciæ utriusque par-
tis Theologis indicantur,
ijque ad suscipiendam de
toto hoc negotio cogitatio-
nem excitentur: Tum hoc
impetrato unicè studendum,

ut leni & amico, & ad persuadendum quàm maximè accommodato orationis & dissertationis genere omnibus promiscuè demonstratur, non ea inter nos controversi, quæ ad fundamenta Christianæ Religionis pertineant, vel in quibus non liceat citra salutis jacturam secus sentire; Quæ in parte diligentes vitandas arbitramur spinosas Quæstiones, & λεπτολογίας, quæ scholastica quadam ἀκριβεία omnia concidunt, singulaque minutatim persequuntur, quæque hominum animos cruciare ac lacerare magis solent, quàm ædificare. Quod frantum

tantum caëptis annuerit Dav-
vs, ut hoc effectum detur,
omnes tum ultro expetitu-
ros exoptatissimam illam
communione non dubita-
mus, quam nemo nisi qua-
dam animi religione refugit,
quod eam cum aliter senti-
entibus inire & colere nefas
putant. Ubi ea superstitione
liberati fuerint utriusque
partis homines, sponte (ut sic
dicam) ruent in mutuos am-
plexus. Nam neque in hac,
neque in altera parte quem-
quam esse credibile est, us-
que adeò væcordem, & om-
nis humanarum divinarum-
que rerum sensus sic exper-
tem, ut non intelligat quàm
fæda

faeda sit, quàm utrisque calamitosa, quàm universo orbi Christiano exitiabilis illa quæ nos hætenus diremit Discordia: quàm dulcis, ex adverso, quàm nobis cæterisque omnibus utilis futura sit Concordia, si modò ea, fide & salute integris coli possit. Et illius quidem constituendæ ratio (si semel eò ventum fuerit) plana est & expedita. Nam cum utrique (DEI gratia) Testamentum DOMINI JESU ab ipsius Discipulis exaratam pari fide veneremur, eaque omnia clarè ac perspicue in eo tradita esse fateamur, quæ sunt nobis ad salutem creditu,

tu, vel factu necessaria, quid
prohibet quo minus ea qui-
dem, de quibus convenimus
pariter figamus & sancia-
mus? ea verò de quibus
dissentimus verbis ex sacro-
sancto illo instrumento de-
promptis explicemus, neque
ultra nostros scrutari, aut con-
tendere sinamus? Nam si
(quod utrique confitemur)
clare in sacris Litteris expo-
sita sunt quaecunque myste-
ria sunt nobis ad salutem
scitu necessaria, profectò &
ijs contenti esse possumus,
quæ Scriptura tradidit, & ijs
sine periculo carere, de qui-
bus ea tacuit. Itaque capta
omnia **Controversa** certa
quadam

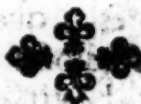
quadam formulâ concipiantur, quæ utrifque satisfaciatur, ex ipsis Sacræ Scripturæ verbis (si fieri possit) contextâ. Nemo à Fratre quicquam præterea exigat. Si quis ultra sapit, sibi privatim sapiat. Aliorum simplicitatem, quibus tantum progredi non est datum, minime aspernetur. Quod verò pertinet ad ritus quibus Ecclesiæ cultus ac disciplina continentur, suos itidem unicuique parti relinquendos putamus, neque quicquam hoc ingenere movendum.

Olim, si D e u s dederit, ubi adultior & confirmatior fuerit parvum gratia, communibus

munibus omnium Consilijs
institui poterit communis
aliqua Liturgia, concordiae
Symbolum & vinculum fu-
tura. Nunc quidem satis
magnum operæ pretium fe-
cerimus, si primo isto cona-
tu assequuti fuerimus, ut quæ
sunt inter nos fidei & rituum
discrimina (levia sane, neque
ista alienatione digna) mutuò
ex Christiana charitate tole-
remus, nosque quod sumus
in D O M I N O fratres esse
tandem aliquando agnosca-
mus. Atque hæc quidem
breviter de hoc argumento
dicenda censuimus, ut intel-
ligant D O M I N I ac Fratres
observandissimi, quibus ista
sunt

sunt cordi, quàm amicè
cum ijs in sanctissimo hoc
CHRISTIANI negotio con-
spiremus. Quod si vel no-
stra tenuitas, vel ipsa rerum
nostrarum conditio prohi-
bet, quo minus in tam san-
ctum opus ea quæ decet offi-
cia conferamus, votis certè
ac precibus optimorum, re-
verendissimorumque Viro-
rum labores, quoad vita
suppetet, studiosissimè pro-
sequemur, beatissimumque
illum censebimus diem, quo
Fratres in una eademque
Hierusalem, extinctis odijs,
dextris animisque conjunctis
habitantes intueri dabitur,
arcta & indivulsa commu-
K nione

nione aeternae illi unitati,
 quâ nos olim in Coelis fru-
 mur, jam in terris prae-
 dentes. Amen.

S

S

ma
 fen
 lic
 Ed
 Po

SYLLABVS

Quorundam

*Scriptorum de Ecclesiastica
Reconciliatione.*

Raterna & Mo-
desta ad om-
nes per uni-
versam Euro-
pam Refor-
matas Ecclesias, pro Con-
sensu in Religionis Evange-
licæ negotio Exhortatio.
Edita nomine Ecclesiarum
Polonicarum. . . Francofurti

K 2 apud

apud Jon. Ros. in Octavo,
Anno 1618.

Davidis Paræi S. Theol.
Professoris in Academia
Archipalatina Senioris, Ire-
nicum de Unione & Synodo
Evangelicorum concilianda.
Heidelb. apud Jonam Ros.
1615.

De Instauranda vera Re-
ligione ad omnes Germaniæ
proceres Evangelicos Paræ-
nesis in Quarto. Anno 1627.

Consensus in Fide & Re-
ligione Christiana inter Ec-
clesias Majoris & Minoris
Poloniæ, &c. in Synodo
Sen-

Sendomiriensi & Toruniensi,
Heidelbergæ typis Gothardi Voegolini.

Responsoria Confessio
Confessionis Augustanæ à
Joh. Hartungio. Francofurti,
typis Joh. Frider. Weiffu,
Anno 1633.

Francisci Junij Irenicum
de Pace Ecclesiæ Catholi-
cæ inter Christianos quam-
vis diversos sententijs, Re-
ligiosè procuranda, colenda,
atque continuanda Medita-
tio in Psalm, 122 & 133,
Lugd. Bat. in Octavo, Anno
1593.

Davidis Chytræi Oratio

de studio Theologiæ, Exercitijs veræ Pietatis & Virtutis, potius quam Contentionibus & rixis colendo.

Ejusdem Oratio de statu Ecclesiarum hoc tempore in Græcia, Asia, Aethiopia & Bohemia, Russia, Tartaria, &c. quâ in re inter se vel consentiant, vel dissentiant, & cum Ecclesia Romana & Reformata, una cum Epistolis Græcis Patriarchæ Constantinopolitani, &c. Francof. apud Hæred. Andr. VVecheli, 1583. in Octavo.

Joh. Calvini Interim
Adultero-Germanicum: cui
ad-

adjicitur vera Christianæ
 Pacificationis & Ecclesiæ
 Reformandæ Ratio. Gene-
 væ, 1569. in Octavo.

Henrici Bullingeri adhor-
 tatio ad omnes Ecclesiæ Mi-
 nistros, ut Contentiones mu-
 tuas deponant, & solam ve-
 ram in CHRISTO fidem &
 vitæ emendationem mundo
 annuncient. è Germ. in La-
 tin. Linguam per Joh. Sim-
 ler. transcripta. Tiguri 1572

Ratio incundæ Concor-
 diæ inter Ecclesias Refor-
 matas, seu quibus modis oc-
 curri possit mirificis artibus
 quibus Pontificij per quos-
 dam

dam Theologos universas
CHRISTI Ecclesias per-
fundare conantur, in Quarto,
1580.

Myſterium iniquitatis
pseudo-Evangelicæ & vin-
dicia Myſterij ſparsâ men-
tione, in Octavo.

Conſenſus Orthodoxus
Sacrae Scripturae & veteris
Eccleſiae de Sententijs ver-
borum Cænae DOMINI
adeoque de tota Controver-
ſia Sacramentaria in Quarto,
Heidelbergæ 1574. & Ti-
guri 1585. in Fol.

Jacobi Acontij Stratage-
mata

mata Satanæ. Basileæ, Anno
1610. in Octavo. alibi etiam
sæpè impressus est hic liber.

Parænesis votiva pro Pace
Ecclesiæ ad Theolog. Au-
gust. Confessionis. Meldenij.

Davidis Paræi notæ in
Problema Theologicum, an
Syncretismus Fidei & Reli-
gionis inter Luther. & Cal-
vinianos, ideò iniri vel pos-
sit, vel debeat ut Antichristi
tyrannis conjunctis viribus
& studijs facilius & fælicius
reprimi possit, à Leon. Hut-
tero disputatum, apud Jon.
Ros. 1616.

Amandi Polani Sympho-

K 5

nia

nia Catholica seu Consensus
catholicus & Orthodoxus
Dogmatum hodiernæ Ec-
clesiæ ex præscripto verbo
DEI Reformata. Genevæ
apud Stoër, 1612.

Hermanni Ravenspurgeri
via Veritatis & Pacis, quibus
modis Ecclesia ad veram
Sacr. Scripturarum intelli-
gentiam & firmam Concor-
diam pertingere possit. Ha-
noviæ typis VVilleranis
Anno 1614.

Syntagma & Harmonia
Confessionum : Genevæ
apud Choüet 1612.

Dial-

Dialecticon R. P. Poneti
Episcop. Vintoniensis de
Controversia sacramenta-
ria. editum, Anno 1557.

Antonij Sadeelis Conci-
liatio Controversiæ de Cæ-
na inter Protestantes. Liber
Lichæ in Westphalia editus.

Henrici Molleri Brevis
Conciliatio Controversiæ
Sacramentariæ. Francos.
apud Carol. Nukelium.

Dissertatio Theologica de
sarcienda Concordia & leni-
endo in Ecclesijs gravi dissi-
diorum scâdalo. In qua ten-
tatur Reconciliatio utriusque
Partis

Partis Evangelicorum in
 Articulis fidei Primarijs,
 Francofurti apud Joh. Fri-
 der. Weiffium, Anno 1633.

Columba Noæ olivam
 adferens jactatiffimæ CHRIS-
 TI Arcæ Concio Synodi-
 ca ad Clerum Anglicanum à
 Jos. Hallo S.T.D. Decano
 Wigornienfi Londin. apud
 Guilielm. Stansby, Anno
 1624.

Doct̃oris Franci S. Theo-
 logiæ Professor. Francofurt.
 ad Oderam tractatus de gra-
 dibus necessitatis Dogmatũ
 juxta fidem, spem & charita-
 tem. Anno 1607. in Quarto,
 apud Helvvig. Anno-

Anonymus de Quæstione
illa; An hoc tempore gli-
scentis, vel potius grassantis
tyrannidis Pontificiæ Syncre-
tismus & Coitio fieri inter
Ecclesias Evangelicas de
Coena D. Dissidentes adver-
sus Communem hostem de-
beat aut possit, Servestæ
Jac. Zach 1595.

D. Matth. Martinij Brevi-
arium veræ Religionis. Bre-
mæ, typis Thomæ Villeria-
ni, Anno 1617. in 12.

Anonymi Theoria de
Consilijs Pacis inter Eccle-
sias capescendis unâ cum
Parænesi. Anno 1634.

Caspari

Caspari Stresonis Brevis
& Modesta responsio ad ap-
pellationem innocentiae Lu-
theranae. D. Joh. Bodsfacci
Rectoris Gymnasij Dantif-
cani. Lugd. Bat. apud Just.
Livium Anno 1634.

Ejusdem Responsionis ad
Appellationem innocentiae
Lutheranae Apologia, in qua
agitur de possibilitate Syn-
cretismi inter Evangelicos:
& praemittitur D. Richardi
Fieldi de Ecclesia Epitome.
Lugd. Batav. apud VVill.
Christian. 1635,

D. Erasmi Rotterodami
Liber de farcienda Ecclesiae
Con-

Concordia deque sedandis
opinionum diffidijs, Anno
1533.

Apologiae Catholicae Li-
bri duo de notis Ecclesiae,
auctore Thom. Mortonio.
Lond. apud Joh. Norton.
Anno 1606. in 4. & 8.

De Fide Catholica appa-
ratus Johan. Serrani: sive
de Principijs Religionis
Christianae, communi omni-
um Christianorum semper
& ubique ratis Parisijs apud
Petrum Metayer in Fol.
1596. & in Octavo 1607.

Isaaci Casauboni Prae-
fatio

tio in Beati Gregorij Nysseni Epistolam, in qua Dissidentes ad Pacem hortatur. Hanov. typis VVechehi 1607. in 8.

Ejusdem Epistola pro Jacobo Magnæ Britanniae Rege Serenissimo ad Illustrissimum Cardinalem Perronium, quæ huic scopo servit. Londin. excud. Joh. Morton 1614. in 4.

Ex vetustissimis Orthodoxorum Patrum Cypriani, Hilarij, Ambrosij, Augustini, Hieronymi, &c. de genuino Eucharistiæ negotij intellectu & usu, Libellus nuper,

cx

ex pervetusto Exemplari
depromptus : Haganoæ per
Joh. Secerium, Anno 1528,
in 4.

Concordia super negotio
Eucharistico Mandato Sere-
nissimi Saxonie Electoris
Christiani, edita Lipsiæ apud
Voight, in 4.

Joh. Arndt, Superinten-
dentis Lunæburgici de vero
Christianismo Libr. 4. ex
Germanico Latin. facti Lu-
næburg. apud Stern. 1625.

De Diffidio in Religione
& collatione veterum Ritu-
um cum recentioribus, Li-
bellus

bellus à viro Docto ante annos 46. pio studio conscriptus. Bassleæ Anno 1595. in 8.

Martini Bucerì varia sunt in hoc genere scripta, quæ inter ipsius opera extant in Fol. inter alia tamen duo sunt quæ huc præcipuè pertinent.

Martini Bucerì scriptum de vera Ecclesiæ in Doctrina, Ceremonijs & Disciplina reconciliatione & compositione.

Martini Bucerì scripta ad Reformationem Ecclesiæ Anglicanæ spectantia, cum à Rege

Rege Edvardo 6. cum in
finem Angliam accersitus
esset. Separatim primum in
Quarto, tum verò inter opera
ipsius edita in Fol.

Discursus Epistolares Po-
litico-Theologici de statu
Reipubl. Christianæ dege-
nerantis; tum de reforman-
dis moribus & abusibus Ec-
clesiæ. Francof. apud Ege-
nolphum Emmelium, 1610.

Dialogus de statu turbu-
lento hujus sæculi præsertim
in negotio Religionis ex
specula Halcyonia, in Octa-
vo, Anno 1591.

Conciliatio Patrum, Con-
ciliorum

ciliorum & Decretorum
cum Sacr. Script. collecta,
aucta, & edita à Bartholo-
mæo VVesthemero Pho-
censi. Tiguri apud Gesne-
rum, Anno 1563. in 4.

Apud Thuanum extant
Mandata Henrici Borbonij,
Navarræ Regis Jac. Segurio
Legato suo ad Pacificatio-
nem Protestantium procu-
randam, in Angliam, Belgi-
um, & Germaniæ Procures
misso, data lib. Lxxix. Anno
Lxxxiii.

Extant etiam hæc Manda-
ta in operibus Goldasti.

Geor. Myly Positiones de
Pace

Pace Ecclesiæ Evangelicæ.
VVitebergæ. Anno 1607. in
Quarto, apud Helvvig.

FINIS. ○

Imprimatur
Ex Aedibus Lambethanis
Ian. 2. 1637.

GUIL. BRAY.

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF
ART AND HISTORY
OF THE
CITY OF BOSTON

